

Oppdragsrapport nr. 256/2009

A.359. Røros
Hjortkapellet
Tilstandsbeskrivelse, farge- og
bygningssarkeologiske undersøkelser
og anbefalte tiltak
Korrigert versjon 1.8.2012

Jon Brønne

"Peder Hiorths gravkapel". Amneus Boghandel,

Røros. Ca. 1925. J. Brønnes postkortsamling

Dato: 18.1.2009
Til: Røros kommune v/kulturminneforvalteren
Kopi: Riksantikvaren, Sør- Trøndelag fylkeskommune, kulturminneavdelingen
Fra: NIKU v/ Jon Brønne, malerikonservator/seniorforsker
Emne: A.359. Røros. Hjortkapellet. Tilstandsbeskrivelse, farge- og bygningsarkeologiske undersøkelser og forslag til tiltak

Oppdragsgiver: Røros kommune v/kulturminneforvalteren
Topografisk nr: A. 359. Røros
Prosjektnr. NIKU: 156. 3283
Prosjektleder: Jon Brønne
Prosjektmedarbeider: Susanne Kaun, Malerikonservator, NIKU
Tidspunkt: Feltarbeid, juli og oktober 2009.
 Rapportering, oktober, november 2009 og januar 2010.
Kvalitetssikring: Avdelingsleder Merete Winness

Innholdsfortegnelse

Bakgrunn

Arbeidet ble initiert av kulturminneforvalter Torbjørn Eggen, Røros kommune.¹ Foranledningen for tilstandsvurderingen, undersøkelser og utarbeidelsen av anbefalte tiltak, var at kapellet i lengre tid har hatt et større etterslep i vedlikehold. Kulturminneforvalteren og Røros kommune ønsket derfor en samlet oversikt over tilstanden til kapellet, slik at det var mulig å utarbeide en arbeidsplan for restaurering og fremtidig vedlikehold av kapellet.

Historikk

Peder Hjorts gravkapell sto ferdig bygget i 1782, to år før kirka sto ferdig. Da kapellet sto ferdig flyttet Peder Hjort levningene til flere av sine nære slektninger til kapellet og plasserte levningene i gravkrypten under gulvet i kapellrommet/gravrommet. Peder Hjort døde selv 1. august 1789, og ble gravlagt i gravkrypten under gulvet.

Tekst skrevet av Eli Tronæs i forbindelse med oppmålingene hun utførte i 1967. (Se under: Dokumentasjon.)

¹ Kontrakt NIKU: J.nr.647. 20.7.09. Prosj. 156.3283.

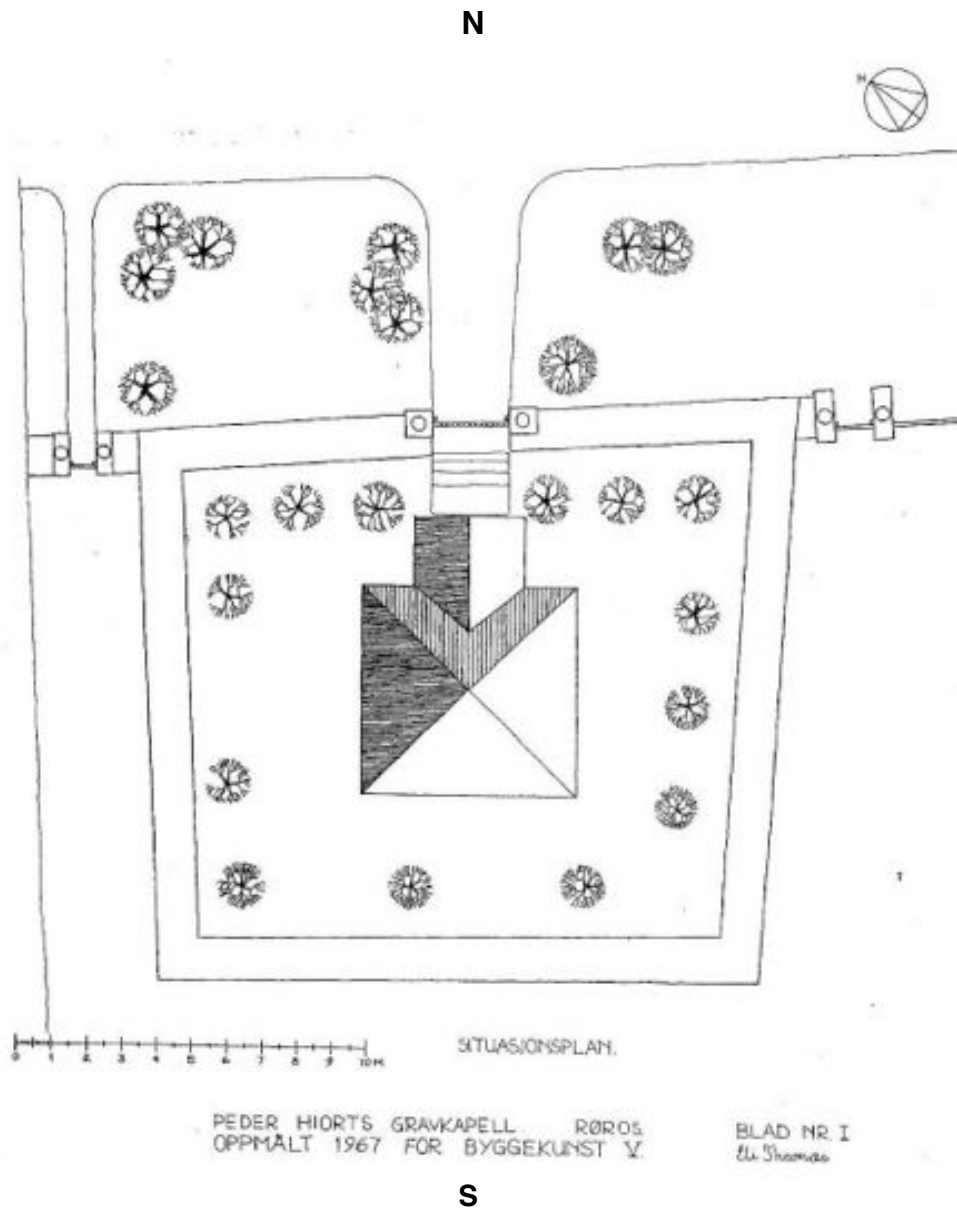
FØR DEN NYE RØROS KIRKE BLE REIST, HADDE DIREKTØR PEDER HIORT BYGD SITT PRIVATE GRAVKAPELL PÅ EN TOMT LIKE INN TIL KIRKEGÅRDEN. AV VOLQUARTSGÅRDENS UBEBYGDE GRUNNAREAL AVSTO HAN EN DEL TIL UTVIDING AV KIRKEGÅRDEN, MEN HAN BRUKTE DEN TILGRENSENDE DELEN TIL TOMT FOR GRAVKAPELLET MED TILHØRENDE PRYDHAGE. KAPELLET VAR I MØTSETNING TIL KIRKEN, OPPFØRT AV TRE, MEN ET STILRENT OG VAKKERT BYGG MED SKULPTURELL UTSMYKKING I TRESKURD OVER INNGANGEN OG ØMGITT AV ET HØGT STEINGJERDE LIKENS SOM KIRKEGÅRDEN. DIREKTØREN FLYTTET LIKENS AV FØRELDRE, SØSKEN OG ANDRE PÅRØRENDE TIL KAPELLET FRA EN ÅPEN GRAV UNDER GAMLEKIRKEN. PEDER HIORT BLE FØDT ETTERKOMMEREN 1715. HAN VAR SØNN AV BERGSKRIVER PEDER HENNINGSEN HIORT VED RØROS KOBBERVERK. HAN HADDE FULGT DEN FLENSBØRSKE INNVANDRINGEN TIL TRONDHEIM OG SIDEN FLYTTET TIL RØROS. PEDER HIORT VAR BARE GØTT OG VEL ÅRET GAMMEL DA FAREN DØDE, OG MOREN FIKK HAN HELLER IKKE BEHOLDE LENGRE ENN TIL HAN VAR SÅ VIDT VOKSEN. SYTTEEN ÅR GAMMEL DRØ HAN TIL KONGENS KØBENHAVN FOR Å STUDERE. ETTER Å HA AVLAGT TEOLOGISK EMBETS-EKSAMEN (DET HØYDIDLIGE DOKUMENT VAR UNDERTEGNET AV REKTOR LUDVIG HØLBERG) OG ETTERPÅ EN TID VERT ASSISTENT VED DET STORE KONGELIGE BIBLIOTEK I KØBENHAVN, FANT HAN VEIEN HJEM TIL FJELLET OG LOT SEG OVERTALE TIL Å GÅ I RØROS KOBBERVERKSTJENESTE, FRA NYTTÅR 1743 SOM PROVIANTSKRIVER, FØR JUL 1762 BLE HAN TILSATT SOM BERGSKRIVER, MEN DET GIKK IKKE LENGE FØR HAN MÅTTE OVERTA DET MESTE AV DIREKTØRENS ARBEID, OG HAN SATT EN STUND I KOBBERVERKETS ØVERDIREKSJON, INNTIL HAN SELV I 1772 BLE DIREKTØR. ALLEREDE SOM PROVIANTSKRIVER HADDE HIORT FORTSATT FARENS BANKIERVIRKSOMHET – HAN GJORDE STOR FORSKJELL PÅ LÅNEDEBITORENE, VAR SVERT FORSTÅELSEFULL ØVERFOR SLIKE HAN VISSTE SATT TRANGT I DET: FORUTEN DE EIENDOMMENE HAN ØVERTOK ETTER SINE FØRELDRE, BLE HAN EIER AV FLERE GÅRDER BÅDE I BERGSTADEN OG BYGDENE ØMKRING OG HAN DREV SINE EIENDOMMER FRAM TIL MØNSTERBRUK. PEDER HIORT DYRKET ØMFATTENDE KULTURELLE INTERESSER SOM I MIDLERTID OGSÅ BLE SKJØTTET PÅ EN FREMRAGENDE MÅTE AV «TEOLOGEN I BERG-MANNSKITTEL». I ÅTSKILLIG ØVER HUNDRE ÅR HADDE VERKSKIRKEN I BERGSTADEN REIST SITT SLANKE SPIR MOT HIMMELEN OG DE MALMUNGE KLOKKENE KALT MENIGHETEN TIL GUDSTJENESTE. DIREKTØR HIORT SÅ HVORDAN DEN FORFALT ETTERHVERT, DET HADDE NOK VERT ALTØR NYE FASTVERKS-ARBEID DA KIRKEN BLE REIST I 1650. HIORT STARTET ET BYGGEFOND FOR EN NY KIRKE, OG HEVDET AT DEN NYE KIRKEN MÅTTE ØPPFØRES AV STEIN. SÅ BLE RØROS KIRKE REIST AV DIREKTØR HIORT – «TIL GUDS ÆRE OG BERGSTADENS ÆRE» – OG INNHVET I 1764. PRIVATE STIFTELSEER VAR EN AV TIDENS ØKSklusive MØTER. DA PEDER HIORT VAR UGIFT OG ØVER-LEVDE SINE SØSKEN, BESTEMTE HAN I SITT TESTAMENT AT DET MESTE AV MIDLENE SOM HAN KOM TIL Å ØTTERLATE SEG, SKULLE NYTTES TIL ØPPRETTELSE AV HIORTS STIFTELSE. AVKASTNINGEN AV GRUNNFONDEN SKULLE I DET VESENTLIGE KOMME DE FATTIGE TIL GODE, «DOG SAALEDES AT ARBEIDSSØMME DERVED BEFØRDES». DIREKTØR HIORT FORSTO AT DET GJALDT Å BEGYNNE MED DE UNGE. DERFOR SKULLE DET HVERT ÅR DELES UT PREMIER TIL UNGE SOM VISER FLID VED Å LÆRE NØE SOM KAN PASSE FOR HVERT KJØNN – «DRØNGENE FØR AT FØRFÆRDIGE MED KNIVE ADSKILLIGT TIL HUSHOLDNINGENS FØRØDENT TREETØJ» – «PIGEBØRNENE DERIMØD SKAL FØRTIENE PRÆMIER VED AT SPINDE, BINDE, SYE OG MERE SAADANT FØR DERES KJØNN PASSESSE ARBEIDE». MEN STIFTELSENS VIKTIGSTE ØPPGAVE BLE «ARBEIDSANSTALTEN» DE SOM ØNSKET Å NYTE GØTT AV MIDLENE, SKAL ARBEIDE FØR BIDRAGET. RÅVARENE LEVERES UT TIL DE FATTIGE, SOM SPINNER GARN AV DEM, DET VEVES STRIE, AV ULLEN STRIKKES STRØMPER OG VEVRES VADMEL OG ANNET ULLTØY SOM KAN VERE TJENELIG FØR ALMUEN. HENSØKTEN MED DETTE VAR Å MOTVIRKE ØRKESLØSHET OG SKAFFE DE FATTIGE ARBEID OG FØRTJENESTE. HVERT ÅR BLIR DET PÅ EN KUNNGJØRT DAG, FRA HIORTS GRAVKAPELL FØRESTATT UTDELING AV FØRARBEIDDEDE VAREER OG ANDRE GAVER (I DAG MEST ULL, ULLSTRØMPER OG METERVAREER VEVD TØY) TIL «ØKIKKELIGE FATTIGE OG HUSARME, IGÆR TIL FATTIGE BARN». OM MØRGENSEN LØRDAG 1. AUGUST 1789 VAR VINDUENE I DIREKTØRENS SØVEVERELSE TILHØLLET. DA VISSTE ALLE: HIORT'EN VAR VANDRET BØRT. KAMMERHØRRE P.F. SØHM SKREV DETTE GRAVMINNET ØVER SIN VENN: «HER HVILER NR. PEDER HIORT, DIRECTEUR ØVER RØROS KOBBERVERK. EN MAHD, SOM VANDT VED NØIE AT KIENDES, THI HAN VAR TROFAST, ØPRISTIG, STANDHÆFTIG, LÆRD OG KYNDIG, DUELG TIL AL SIN GJERNING. DERFØR SØVNE VERKET, KONGEN, LANDET HAN. – SAT AV HANS VØN, DER NØIE KIENDE HAM, P.F. SØHM.

Tidligere arbeider på kapellet.

Det er i flere omganger har blitt utført arbeider på Hjortkapellet. Disse arbeidene ser ut til å ha blitt utført som partielt vedlikehold. Vedlikeholdsarbeidene er ikke resultat av et organisert, planmessig FDV prosjekt, men ser ut til å ha blitt utført etter behov. Viktige vedlikeholdsoppgaver er gjennom mange år forsømt, både på kapellet, murene rundt og i haven/parken rundt kapellet. Det ser ikke ut til at de arbeidene som tidligere er utført på kapellet er rapportert til antikvariske myndigheter.²

Beliggenhet

Selv om kapellet ligger dreiet i forhold til aksene i himmelretningene, har NIKU i denne rapporten, for å forenkle beskrivelsene, valgt å definere himmelretningene slik at inngangen er mot nord.

Figur 1. Røros. Hjortkapellet. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

² Udatert notat om vedlikehold utført etter 1949. Trolig 1991. Stemplet: Hjorts Stiftelse. Trolig fra forstanderen. Se vedlegg.

Figur 2. Røros. Hjortkapellet. Sett fra sydvest. Foto: Brønne, juli 2009.

Figur 3. Røros. Hjortkapellet. Sett fra nordvest. Foto: Brønne, juli 2009.

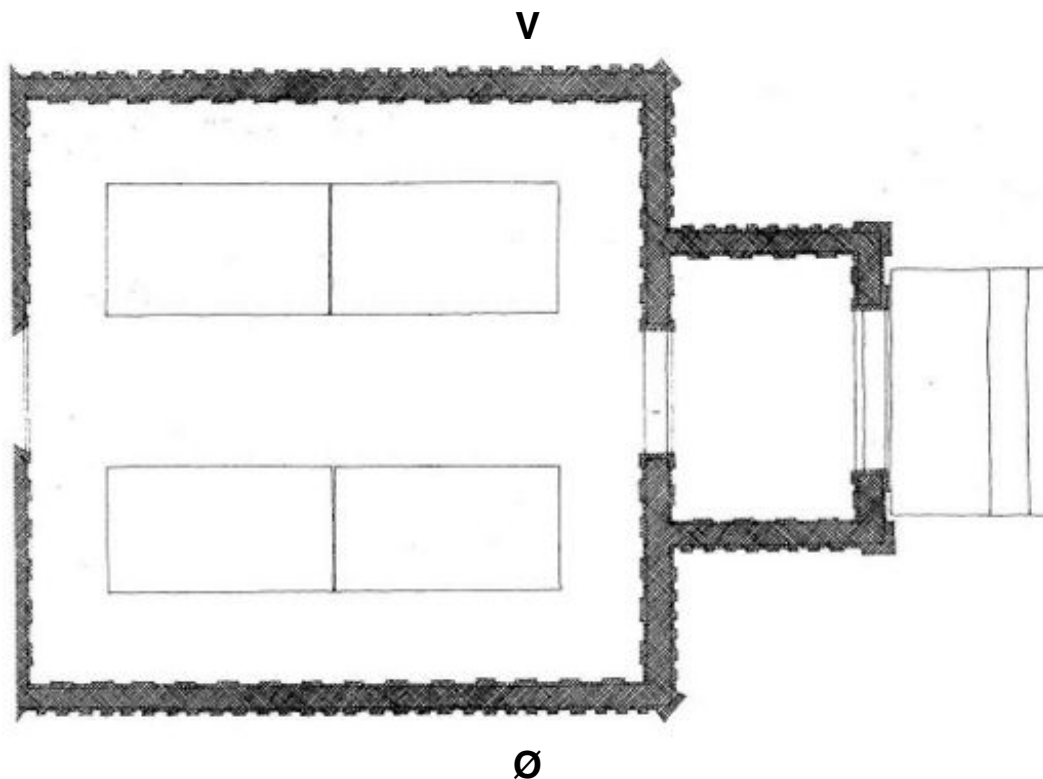
Eldre dokumentasjon

Oppmålinger

Alle de gjengitte oppmålingstegningene er utført som studentarbeid for NTNU, Arkitekturavdelingen, Byggeskikk II og Byggekunst V. Oppmålingene er utført av Eli Tronæs i 1967. Originaltegningene oppbevares på NTNU, i Antikvarisk oppmålingsarkiv, Arkitektavdelingen, seksjonen for Byggekunst. Kopier på Cronaflex³ finnes i Riksantikvarens arkiv i Oslo.

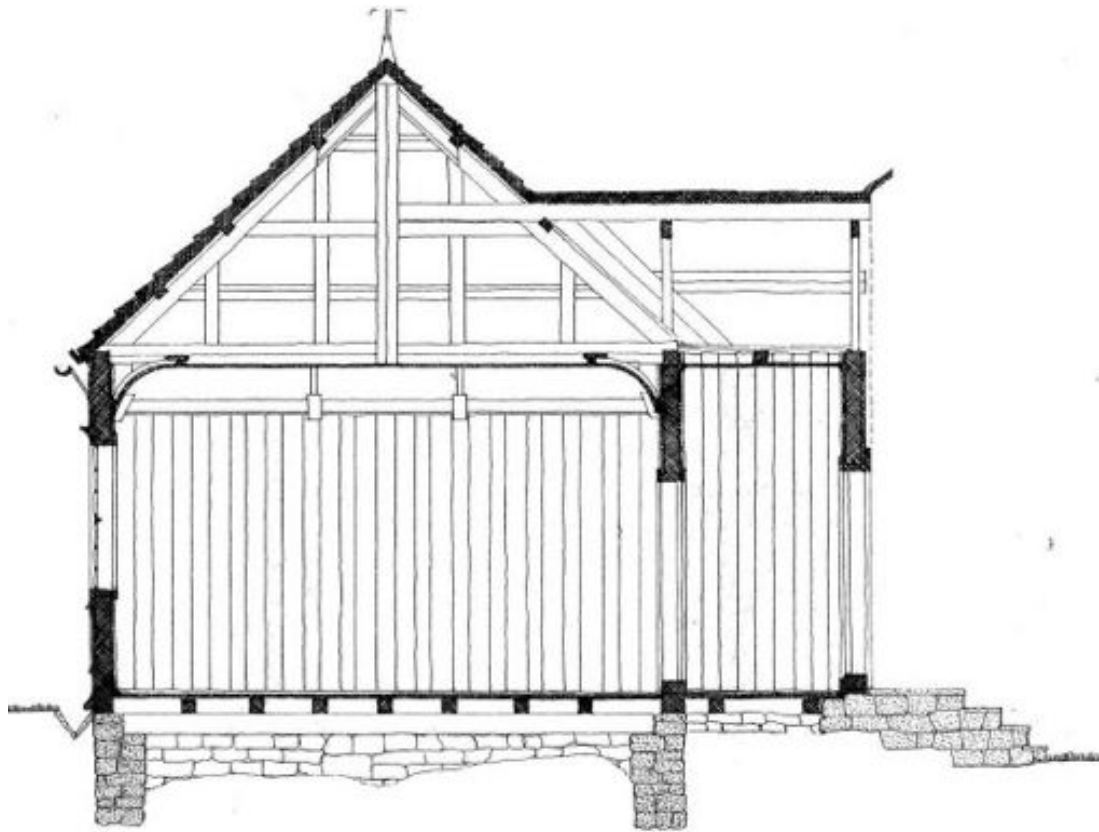
Konstruksjon.

Hjortkapellet er oppført av stenderverk, kledd med profilert panel på ut og innside. Veggene har ingen isolasjon. Kapellet står på en mur av løsstein. Taket er et pyramidetak. Over forgangen er det saltak som går inn på hovedtaket som en ark. Takkonstruksjonen er en vanlig sperrekonstruksjon med knevegg. (se fig. 6) taket er kledd med skifer. Gulvene hviler på kraftige bleker som ligger an på murkronen. Det er ikke stubbloft i gulvene. Gulvet i kapellet har fire store luker. Lukene gir tilgang til gravkrypten som er under dette rommet. Inngangsdøren er en tofløyet fyllingsdør, med rikt skårne ornamenter i fyllingene. Over døren er det en supraport av tre. Denne er rikt utskåret med en kjerub og flere dødssymboler. Over suraporten er det et stort skåret gavlfelt med rik ornamentikk og Peder Hjorts våpenskjold i midtfeltet. Kapellet har et vindu mot syd. Vinduet kan dekkes til med vinduslemmer. Over vinduet er det et utskåret felt i tre, med en kjerub og flere dødssymboler. På alle hjørnene på kapellet er det påsatt pilastre. Pilastrene på nordveggen har høye baser med profilerte sokkellister og dekklist. Pilastrene krones av korintiske kapiteler. På hjørnene av selve kapellet er det diagonaltstilte pilastre med høye baser med profilerte sokkellister og dekklist. Disse pilastrene er kronet med enklere, profilerte kapiteler.

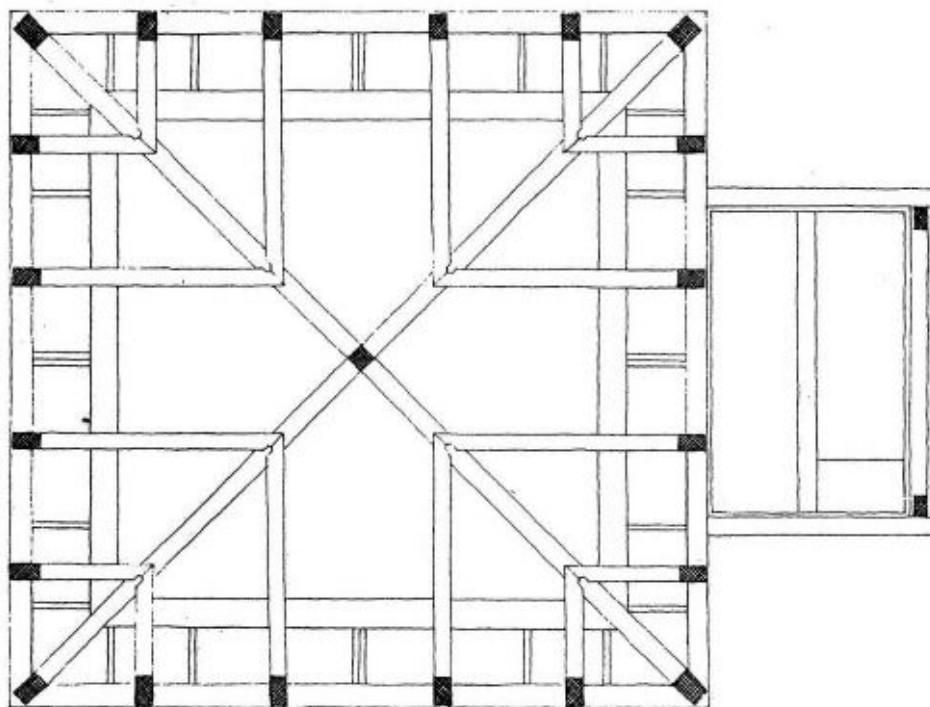
Figur 4. Røros. Hjortkapellet. Grunnplan. Rom 101 er Forgangen til høyre. Rom 102 er Kapellrommet til venstre på planen. De markerte rektanglene i gulvet i kapellrommet er lukene som fører ned til gravkrypten. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

³ Semitransparent, vaskbart "kopipapir" av akryl.

LANGSNITT

Figur 5. Røros. Hjortkapellet. Snitt gjennom bygningen, nord/syd. Nord til høyre. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

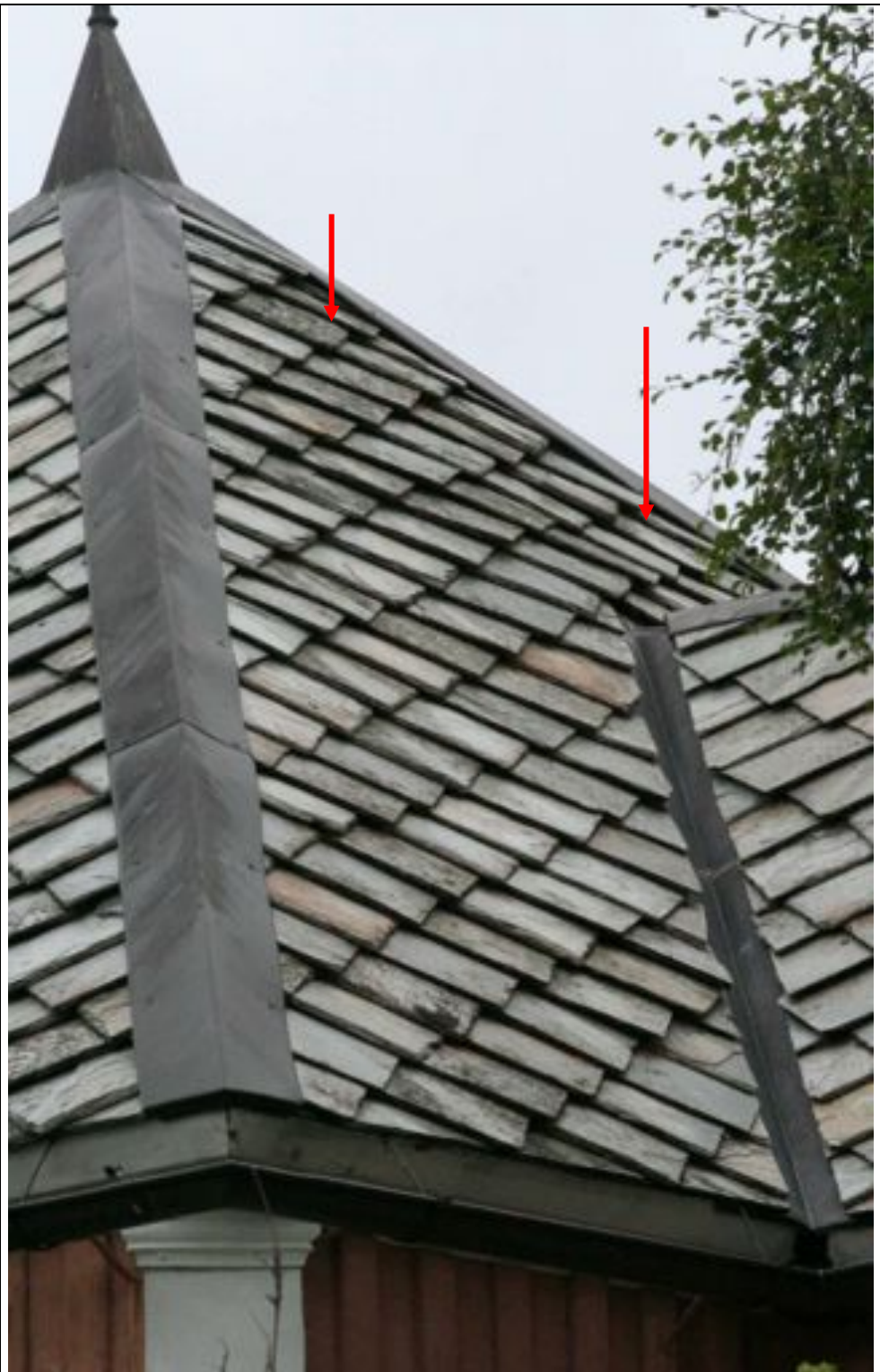
Figur 6. Røros. Hjortkapellet. Knevegg og sperrekonstruksjonen. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Eksteriør

Tilstandsbeskrivelse av eksteriøret og anbefalte tiltak .

<p>Vindfløy</p>	<p>Beskrivelse: På toppen av taket, der hvor alle takflatene møtes, er det plassert en vindfløy. Vindfløyen består av fint utarbeidet smijern, med en bevegelig fløy trolig utført i kobber, som fremstiller en kjerub som blåser på lur. Under kjeruben er det plassert et dødssymbol. Dette er en hodeskalle med to korslagte knokler under. Disse to elementene er trolig også laget i kobber. Smijernet er malt sort. De delene som trolig er utført i kobber, er malt med bronsेमaling.</p>
-----------------	--

	<p>Tilstand: God. Bronsemalingen er blakket og er uten glans.</p> <p>Anbefalte tiltak: Spiret og vindfløyen fargeundersøkes, og males og evt. forgylles med de farger og materialer som vindfløyen hadde opprinnelig.</p>
<p>Tak</p>	<p>Beskrivelse: Taket er kledd med diagonallagt, grå firkantskifer. Skiferen er gammel og av en type som ble brutt lokalt i Rørosområdet. Skiferen kan være opprinnelig, men dette er ikke mulig å stadfeste. Taket kan tidligere ha vært tekket med spon eller bord. Taket ble lagt om og reparert i 1991.</p> <p>Tilstand: Taket er i forholdsvis god stand. Det ble ikke registrert noen lekkasjer inn på loftet. Det er imidlertid flere skiferstein som har sprukket, løsnet eller mangler. Skadet eller løs skifer er merket med røde piler på de følgende bildene av taket.</p> <div data-bbox="461 741 1436 1155" data-label="Image"> </div> <p>Røros. Hjortkapellet. Hovedtak øst.</p> <div data-bbox="461 1211 1436 1935" data-label="Image"> </div> <p>Røros. Hjortkapellet. Hovedtak nord, vestdelen.</p>

Røros. Hjortkapellet. Hovedtak nord, østdelen. Området mellom de to pilene bør ettersees, idet det ser ut til at skiferen i dette området kan ligge ustabil, slik at skiferen kan knekke ved ytre påkjenninger.

Røros. Hjortkappellet. Hovedtak syd. Stabiliteten til skiferen omkring det partiet som er merket bør sjekkes.

Røros. Hjortkappellet. Hovedtak vest.

Røros. Hjortkappellet. "Karnapptak" vest.

Røros. Hjortkappellet. "Karnapptak" øst.

Anbefalte tiltak:

Det er behov for utskifting og supplering av ødelagt og manglende skifer. Dette bør gjøres før det oppstår lekkasjer. Den nye skiferen som legges som erstatning for den som byttes, må være av samme type og farge som den eksisterende. For å skifte ødelagt skifer, må eksisterende skifer demonteres ovenfra og nedover til de skadete skifrene. Hvis den nåværende skiferen er lagt profesjonelt, er den sortert slik at skifer med samme tykkelse ligger i samme horisontale rader oppover. Det er derfor viktig å merke skiferen ved nedtaking, slik at den blir lagt tilbake på samme sted. Merk skiferen på baksiden. Skiferen skal festes med galvanisert eller rustfri spiker. Det er viktig at ikke spikrene slås for lang inn, slik at skiferen blir liggende fast. Etter festing skal det være mulig å bevege skiferen forsiktig sideveis.

Takrenner og nedløp.

Beskrivelse:

Det er montert takrenner og nedløp i kobber rundt hele kapellet. Renner og nedløp er trolig montert i 1991 i forbindelse med at panelet ble reparert, og kapellet ble malt. Takrennene har kraftige dimensjoner, og er meget skjjemmende montert. Rennene er montert ut fra veggen hvilende på kraftige jernbeslag. Rennene er montert så lavt at de dekker hele øverste del av veggen og hele gesimsen. Det er ikke montert et fangblikk mellom rennen og takflaten. Det resulterer i at hvis det blåser når det regner, så vil vannet som renner av taket blåse inn på veggene. På sydveggen er takrennen montert slik at den dekker hele øverste del av det utskårete overstykket over vinduet. Begge nedløpene er plassert på sydveggen, helt ute ved hjørnene mot øst og vest.

Nederste del av gradrennen i nordøstre hjørne. Det opprinnelige vannbordet under beslaget er synlig, og stikker ut under dagens kobberbeslåtte gradrenne. Det er ingen beslag som leder vannet fra gradrennen ned i takrennen.

Sydveggen. Takrennen er montert slik at den dekker hele øvre del av det utskårete feltet over vinduet.

Tilstand:

God.

Anbefalte tiltak:

NIKU anbefaler å vurdere to ulike tiltak.

1. Takrennene fjernes og erstattes av to store, fangkummer med nedløp under gradrennene. Videre monteres det liten takrenne med fall og utløp mot begge sider over det utskårete vindusoverstykket. Rennene må monteres helt opp mot skiferen, slik at rennene ikke dekker relieffet.
2. Takrennene tas ned og monteres helt opp mot skifertekkingen. Det monteres fangblikk mellom takflaten og rennene. Det monteres også fangkummer mellom gradrennene og takrennene inne i hjørnene. Hvis rennene over det skårne relieffet over vinduet dekker noe av relieffet, kuttes rennene på dette området i ca. en meters lengde, slik at det ikke monteres renne rett over relieffet. Det settes på endestykker på rennene og rennene monteres med fall til begge sider. Det monteres et lite fangblikk med fall og utløp mot begge sider over det utskårete vindusoverstykket. Vannet fra fangblikket skal ledes ned i rennene på begge sider. Nedløpene beholdes der de nå er, montert på sydveggen.

Beslag

Beslag og innkledning av kobber, gavlfeltet over døra. Beslaget er ikke loddet sammen, men sammenføyet med popnagler. Se rød pil.

Samme beslag som bildet over. Beslaget er forholdsvis grovt tilpasset.

Beskrivelse:

Innfestingen av vindfløyen, overgangen mellom alle takflatene, gradrennene og det store skårne relieffet over døren er kledd med kobberplater. Tilpassing og bukking er forholdsvis grovt utført. På nordveggen er beslaget feilmontert slik at vann renner ned på forsiden av det skårne relieffet og skader dette unødige.

Tilstand:

Tilstanden på kobberet er god. Flere steder er det åpninger mellom plateskjøtene. Spesielt er dette tilfelle de stedene hvor det er skarpe krumninger og plateskjøter som møtes. Noen av disse stedene er det muligheter for at vann og snø kan drive inn under platene. På grunn av innkledningen er det ikke mulig å kontrollere tilstanden til treverket under beslagene.

Anbefalte tiltak:

Alle beslag ettersees nøye. Det prioriteres å tette de hullene som kan tettes ved å montere inn biter av kobberplater. De delene som har dårlig tilpassing skiftes der dette er helt nødvendig. De stedene beslagene er feilmontert slik at vann renner ned på de skårne relieffene endres og monteres. Alle beslag skal være montert slik at det ikke dannes noen vannlommer, hvor vann kan bli stående.

Vegger

Nordveggen med inngangsporten i muren lukket.

Nordveggen med inngangsporten i muren åpen. Døren, den utskårede supraporten og det utskårete gavfeltet er godt synlige.

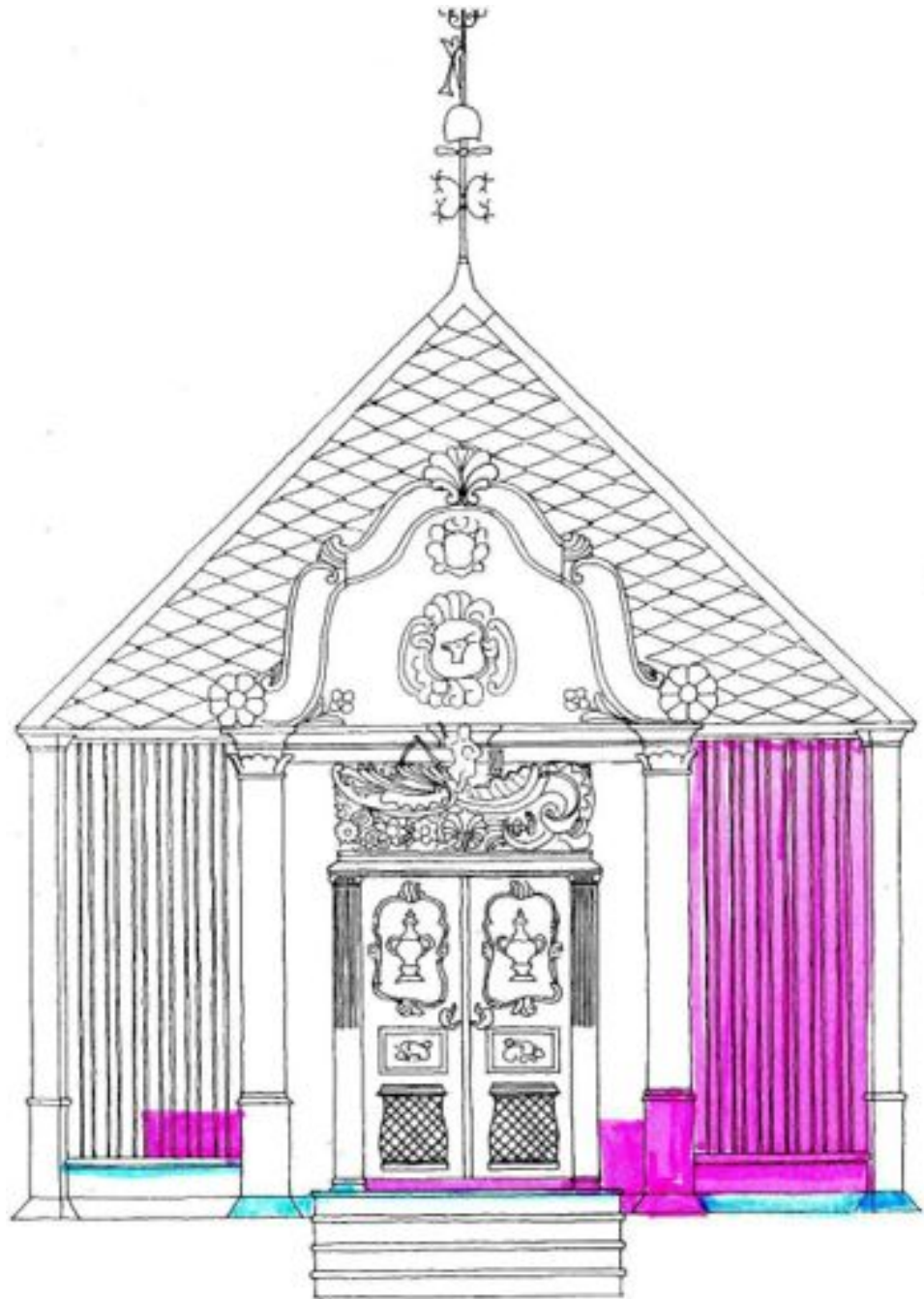
Beskrivelse:

Alle veggene er kledd med et stående lektepanel med profilerte overliggere. Mye av panelet er det opprinnelige fra 1782. nederst på veggen er det montert et bredt liggende bord. Dette er utformet som en høy fotlist eller lag brystning. Øverst er bordet avsluttet mot panelet med en profilert list. I underkant er det montert en profilert sokkellist. (Se oppmålingstegning under: Sokkellist) Panelet og den liggende fotlisten er malt rosa med alkydmaling. Malingen er påført i 1991.

På de følgende oppmålingstegningene er de delene av panelet som ble fornyet ved reparasjonen i 1991 markert med rødt.

Røros. Hjortkappellet. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

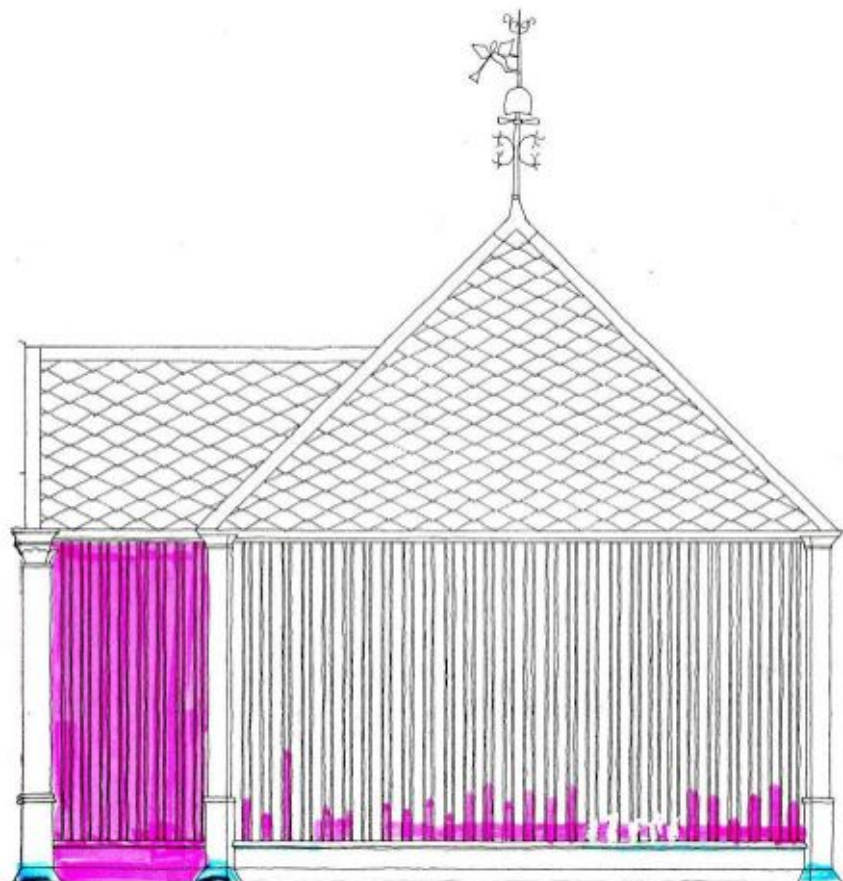
Røros. Hjortkapellet. Nordveggen. De partiene som er merket med rødt har ny panel fra 1991. I de områdene som er merket med blått er områder hvor NIKU har registrert råteskader i treverket. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Vestveggen i gangrommet.

Vestveggen.

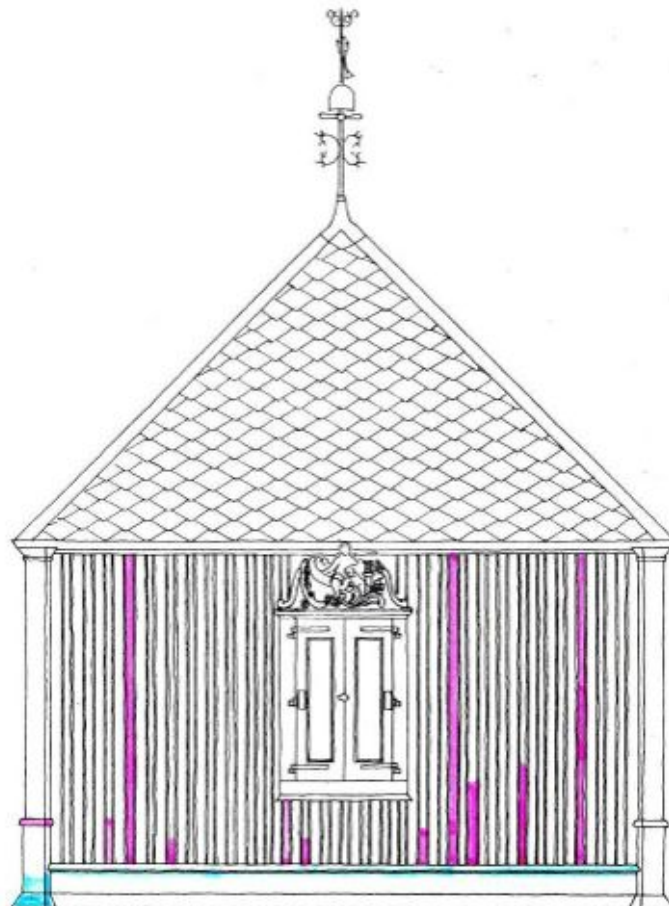
Røros. Hjortekapellet. Vestfasaden. De partiene som er merket med rødt har ny panel fra 1991. I de områdene som er merket med blått er områder hvor NIKU har registrert råteskader i treverket. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Sydveggen sett fra sydvest.

Sydveggen sett fra sydøst

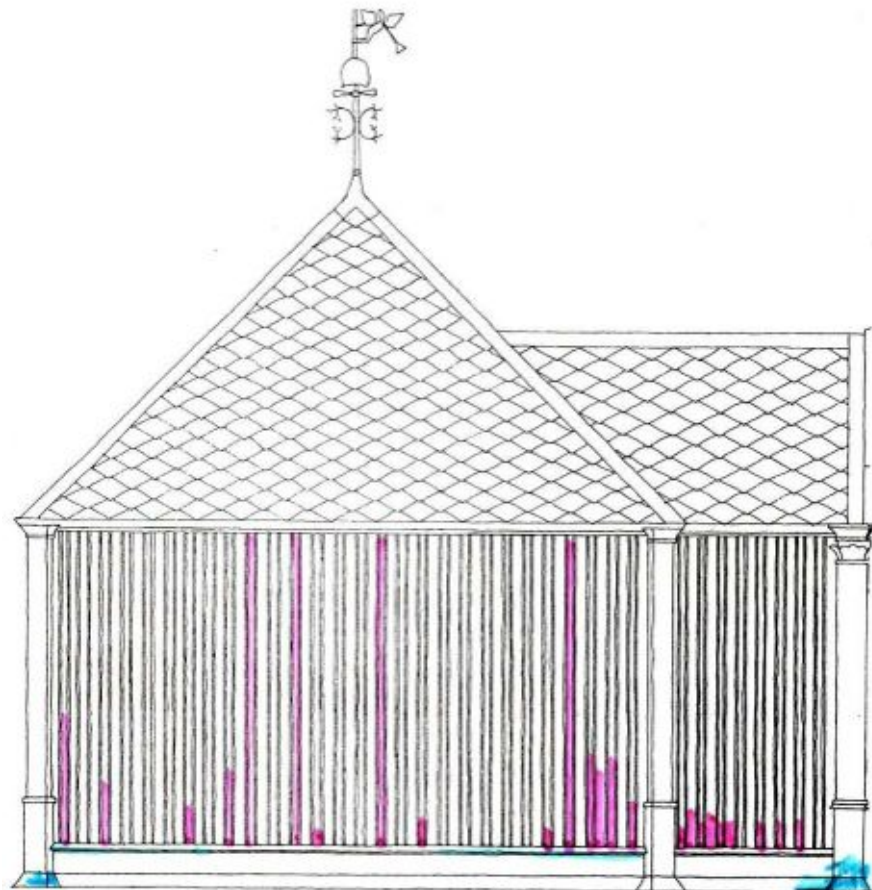
Røros. Hjortkapellet. Sydfasaden. De partiene som er merket med rødt har ny panel fra 1991. I de områdene som er merket med blått er områder hvor NIKU har registrert råteskader i treverket. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Østveggen i gangrommet.

Østveggen sett fra sydøst

Røros. Hjortkapellet. Østfasaden. De partiene som er merket med rødt har ny panel fra 1991. I de områdene som er merket med blått er områder hvor NIKU har registrert råteskader i treverket. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Tilstand:

Panel og fotlist er i god stand. Det er noen panelbord som er løse. Det er til dels store skader i malingslagene. Skadene er størst på østveggen. Det er store opp- og avskallinger, sprekker og riss i malingslagene. I tillegg er malingsoverflaten bleket og fargen er endret siden påføring.

Panel på østveggen. Store skader i malingslagene. Skadene har oppstått både på det opprinnelige og det nye panelet.

Panel på østveggen. Store skader i malingslagene. Skadene har oppstått både på det opprinnelige og det nye panelet.

Anbefalte tiltak:

Løse panelbord etterspikres. Det må kun benyttes smidde spiker til festing av panelet. Eventuelt skader i panelbordene bøtes inn med innfelling. Form og materialer skal være som de delene som erstattes av nye deler. Overflaten skrapes, rengjøres, kvistlakkes, grunnes og males i opprinnelig farge med linoljemaling. (Se egen anvisning under avsnittet om maling.)

Gesims

Røros. Hjortkapellet. Gesimsen. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Beskrivelse.

Under takskjegget i overgangen mellom panel og tak er det montert en kraftig hulkils gesims. Gesimsen er opprinnelig. Den er malt hvit med alkydmaling.

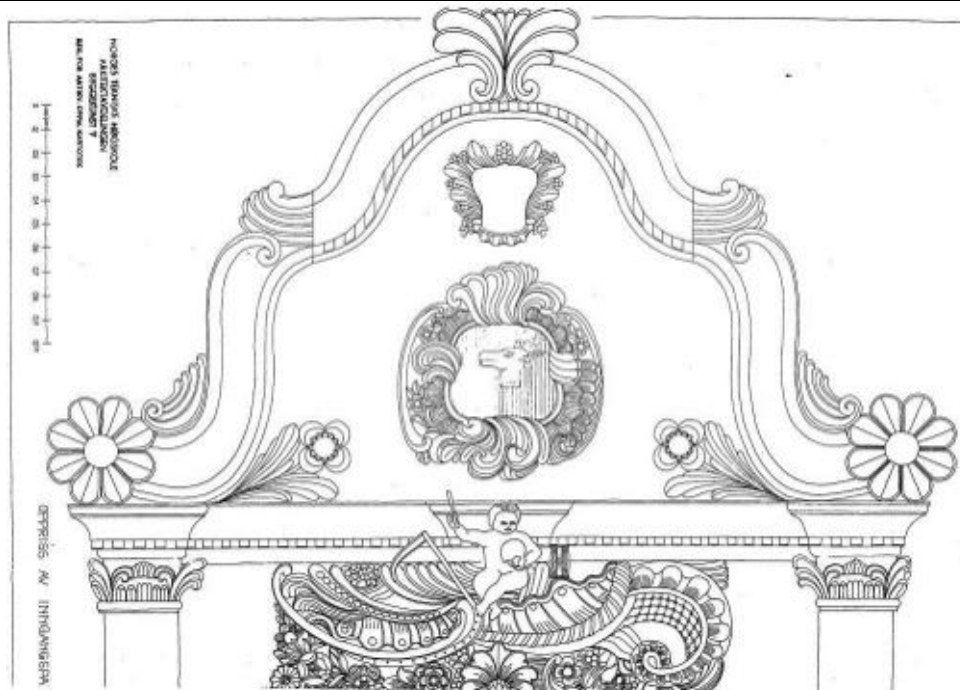
Tilstand:

Tilsynelatende god. Gesimsen er vanskelig å kontrollere på grunn av takrennemontering. På grunn av konstruksjonen er det sannsynlig at gesimsen har eldre skader. Disse kan være utbedret tidligere.

Anbefalte tiltak:

Kontrollere tilstanden på gesims og sammenføyninger når takrennene er demontert. Utføre eventuelle innbøtinger av skadet treverk. Skrape og male gesimsen i opprinnelige materialer og farger.

Skåret dekor på fasadene. Supraport/ Gavldekor og skåret dekor over vinduet på sydveggen.

Røros. Hjortkapellet. Øverste del av den skårne dekoren på nordfasaden. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Nordveggen. Den skårne dekoren på nordfasaden over døren. Supraporten nederst og gavlfeltet øverst. Peder Hjorts våpen midt i gavlfeltet.

Beskrivelse:

På nord- og sydfasadene er det montert dekor skåret i tre. På nordveggen er dekoren montert som en supraport over døren. Over supraporten er gavlen båret av en kraftig, forkrøppet hulkiilsgesims, avsluttet i nedkant med en tannsnittsbord. Over gesimsen er det montert et stort gavlfelt i tre. Det skårne gavlfeltet er større enn veggfeltet bak. Gavlfeltet har også skåret dekor i relieff. Dekoren er sterkt preget av rokokkoens formspråk, og kvaliteten på treskjæringen er meget høy. Dekoren er skåret av den kjente svenske treskjæreren Jöns Andersson Ljungberg, (1732-1818) fra Härjedalen.⁴ Dekortypen blir ofte omtalt som Härjedalsrokokko. Både supraporten og gavlfeltet er malt hvite med alkydmaling.

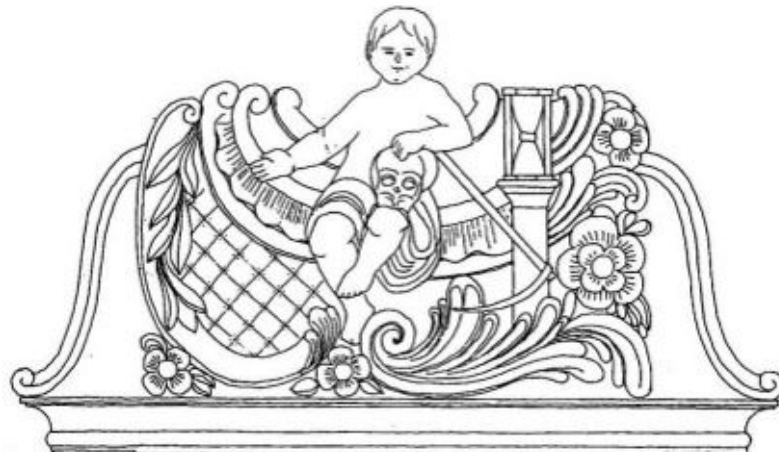

Detalj av supraporten.

⁴ Suul, Jon. 2009. Härjedølen Jöns Andersson Ljungberg på arbeid i Trøndelag. I Norsk Kulturminnefond – de første fem årene. s-201-208. ill. Norsk Kulturminnefond, Røros.

Detalj av øverste del av pilasteren i nordøsthjørnet, gesimsen og nedre avslutning av den skårne dekoren i gavlfeltet. Legg merke til at beslaget på dette stedet på begge sider av gavlfeltet er lagt feil, slik at vann renner ned på forsiden og skader dekoren, istedenfor ned på baksiden i skottrenne som ligger bak dekorfeltet.

Rørros. Hjortkapellet. Feltet over vinduet på sydveggen. (Se også under avsnittet om vindu.) Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

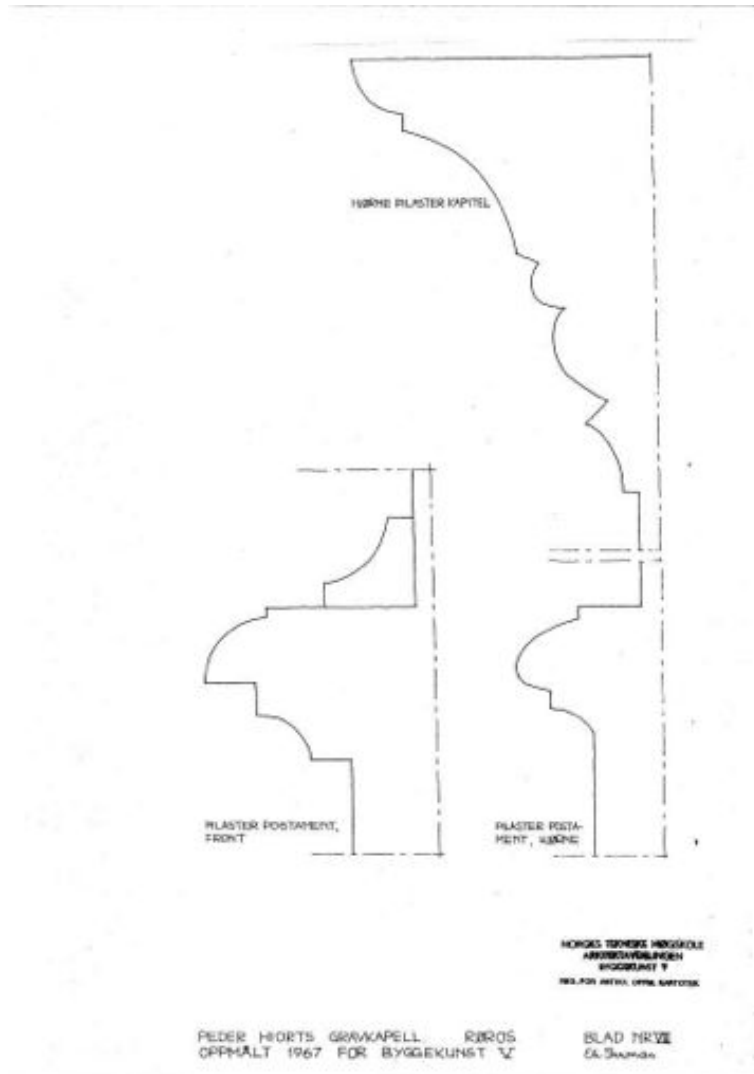
Tilstand:

Nordveggen. Treverket har tidligere blitt reparert på enkelte steder. Generelt ser treet ut til å være i forholdsvis god stand. Det mangler enkelte mindre deler av den skårne dekoren, som f. eks. deler av toppfeltet i gavlfeltet. Overflaten har mange lag med til dels meget hard maling. (Se snittbildene under avsnittet om fargeundersøkelser) Det er sprekker og riss i malingen på supraporten og i gavlfeltet. På gavlfeltet er det i tillegg opp- og avskallinger i malingslagene ned til ulike nivåer i malingslagene og ned til treverket. Kombinasjonen av de harde malingslagene og store og mindre sprekker i disse gjør at vann trenger inn bak malingen og blir liggende der. Dette resulterer i sakte fordamping og råteskader i treet. Mye av treverket er bløtt og flisete bak malingen. Selv etter flere dager med varmt, tørt vær var treoverflaten fuktig.

Sydveggen. Som nordveggen, men i tillegg har det skårne relieffet en stor vertikal sprekk som er gjennomgående, og som går i hele relieffets høyde.

	<p>Anbefalte tiltak: Det er viktig å få redusert fuktansamlingen bak malingen. Den eneste måten å få til dette er dessverre å fjerne alle malingslag ned til bart treverk og bygge opp ny malingsbeskyttelse fra grunnen av med opprinnelige materialer og farger. (Se avsnittet om maling) Det er bare mulig å fjerne malingen uten å skade treverket ved bruk av varmluft eller Speedheater. Varmluft er å foretrekke på disse relieffene, idet man da har mye bedre kontroll med arbeidsprosessen. Ved å fjerne malingen får man også meget gode muligheter til å kontrollere tilstanden og reparere og komplettere både det bærende og det utskårete treverket. Arbeidet med malingsfjerning må utføres meget forsiktig av håndverker som kan dokumentere erfaring med tilsvarende arbeid. Den skårne dekoren må ikke på noen måte skades. Det betyr at det ikke må benyttes skarpe sparkler eller spatler for å fjerne den varme malingen. Overflaten må heller ikke slipes etter at malingen er fjernet, idet man da kan risikere at alle skarpe kanter, og spor etter treskjærerjernene avrundes og svekkes. Det settes igjen referansefelt på ca. 10x10 cm flere utvalgte steder på relieffene hvor all malingen bevares. Referansefeltene dokumenteres med foto og rapportering. Dokumentasjonen oppbevares i stiftelsen, hos Riksantikvaren og på Rørosmuseet. Relieffet på sydveggen må demonteres for å kunne sammenføres og limes. Malingsfjerningen vil lettest kunne gjennomføres når relieffet er tatt ned fra veggen. På grunn av brannfaren og sikkerheten ved gjennomføringen av malingsfjerningen vil det være best å demontere både gavlfeltet og supraporten på nordveggen. Dette må vurderes av utførende snekker, malermester og antikvariske myndigheter.</p>
<p>Laftekasser/ Hjørnepilastrer</p>	 <p>Kapitel på pilaster mot nordøst på gangrommet. Opprinnelig korintisk kapitel skåret av Jöns Andersson Ljungberg.</p> <p>Beskrivelse: Det er to typer pilastrer på bygningen. På nordøst og nordvesthjørnene av gangrommet er det på tradisjonell måte montert flate pilastrer med postament og kapitel. Pilastrene er montert på begge sidene av hjørnene, slik at det er to pilastrer på hvert hjørne. Disse pilastrene har korintiske kapiteler. Se bildet over. Pilastrene på kapellrommet er plassert diagonalt i 45° vinkel på hushjørnene. Det er derfor kun en pilaster på hvert hjørne. Disse pilastrene har enklere kapiteler. Se oppmålingstegningen nedenfor.</p>

Begge pilastertypene har postamenter/baser med profilert listverk. Postamentene på gangrommet skiller seg noe fra de som er på kapellrommet, idet de har en noe annen utforming på profillistene, og en hulkiilst i tillegg over øvre postamentprofillist. Se oppmålingen under. Pilastrene med postamenter og kapiteler er malt hvite med alkydmaling.

Tilstand:

Kapitelene: På de korintiske kapitelerne er det deler som er brukket av og mangler. På de øvrige pilastrene er noen av kapitelerne løse. Disse må etterspikres.

Pilasterskaftene: På flere av disse er det eldre og nyere, til dels meget stygge innbøtinger og spunsinger i treverket. (Se bilder under avsnittene: Dør, Trapp og Grunn og drenering.) Det er skader i det profilerte listverket flere steder og enkelte deler mangler.

Postamentene: Det er råteskader i nedre del på flere av postamentene. Det er større skader og nedbryting i malingslagene av med opp- og avskallinger.

Anbefalte tiltak:

Løse deler etterspikres. Det benyttes smidd spiker til dette. Alt råteskadet treverk repareres ved forsiktig innbøting med tilsvarende materialer og form som de delene som skiftes ut.

Manglende deler på kapitelerne rekonstrueres av en dyktig treskjærer. Sjekk først om noen av disse delene er tatt vare på og evt. ligger i hyllene inne i kapellrommet. Pilastrene skrapes og males i opprinnelige farger og materialer.

Vinduer

Vinduet mot syd med vinduslemmene oppslått. Utsparing i overgerikten for å kunne hekte av øverste ramme, viser at vindu og gerikter er opprinnelige.

Beskrivelse:

Mot syd er det et opprinnelig vindu. Vinduet er et såkalt "Københavnervindu". Det vil si et krysspostvindu med profilert midtpost og sentralt plassert losholt og fire like store rammene med 2 x 3 glass med stående format i hver ramme. Nedre ramme mot øst og øvre ramme mot vest er hengslet på midtposten og er til å åpne. De to andre rammene er faste. I krysset mellom losholten og midtposten er det et hull med metallbeslag, laget for å kunne tre gjennom en bolt for å feste de utvendige vinduslemmene. Vinduet er malt lys gråhvit med alkydmaling. Mye originalt glass.

Tilstand:

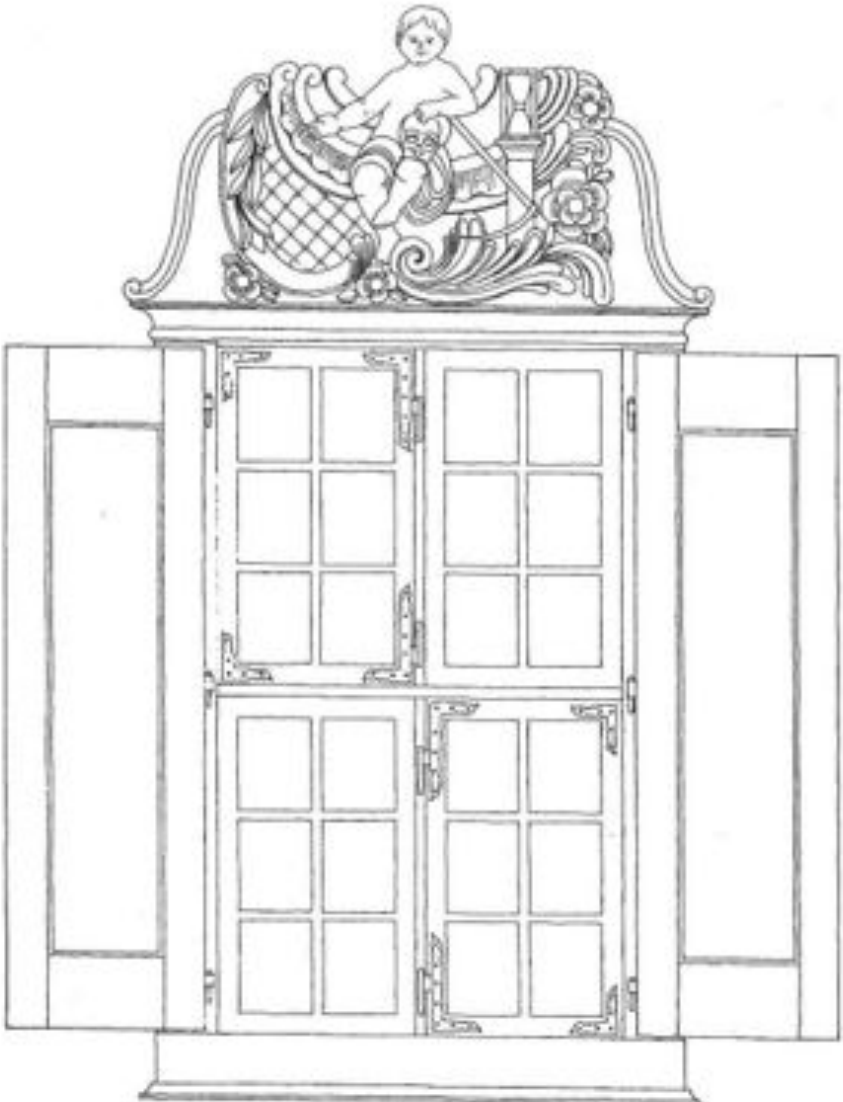

God. Ingen påviselige råteskader i karmen eller rammene. Kitting og kittfalsler er dårlige. Malingen er avslitt og har opp- og avskallinger.

Anbefalte tiltak:

Rammene tas ut og gis full reparasjon av vindushåndverker. Det betyr at glasset tas ut, evt. skadete partier i rammene og sprosset utbedres ved innbøting. Rammene skrapes og kvistlakkes og glasset legges inn i nye kittputer og kittes opp. Rammene grunnes og males i opprinnelige farger og materialer. Arbeidsbeskrivelsene utarbeidet for vindusarbeidene på kirka legges til grunn for utførelsen av dette arbeidet.

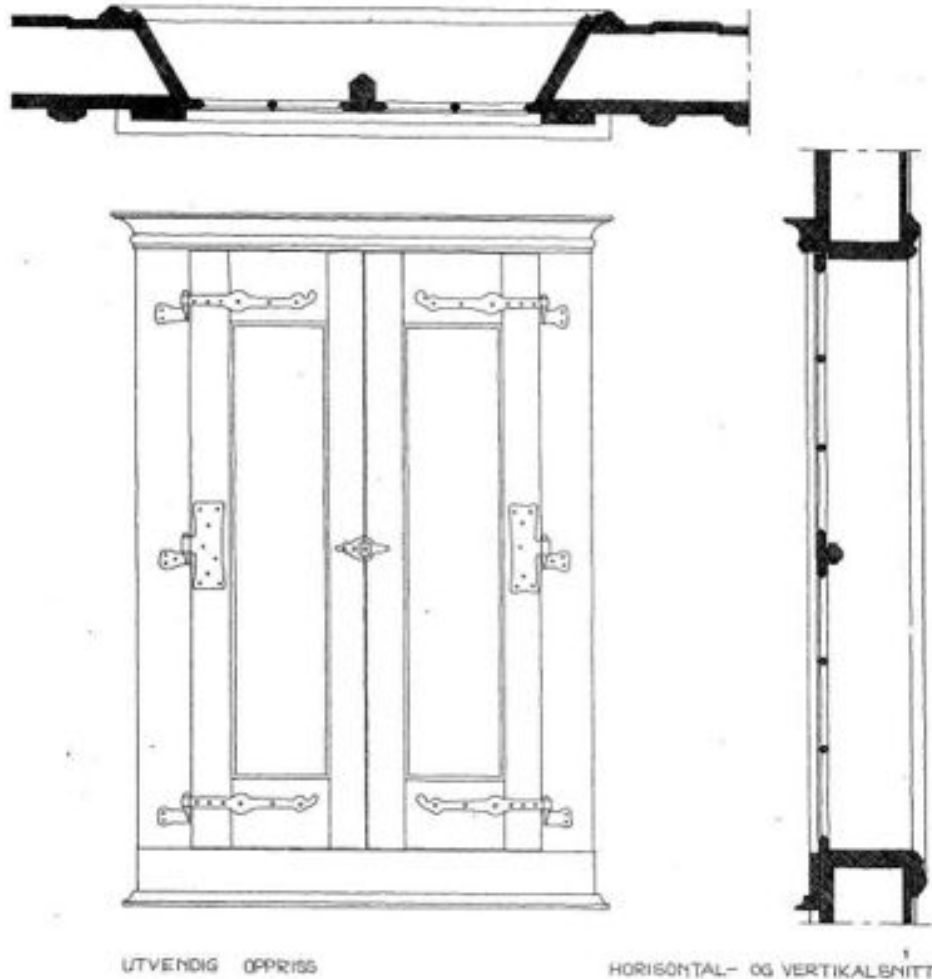
Vinduet har originale, fint utsveifete, smidde rokokkobeslag.

	 <p style="text-align: center;">UTVENDIG OPPRISS AV VINDU</p> <p style="text-align: right;"> <small>HONGES TEKNISKE HØGSKOLE ARKITEKTAVDELINGEN BYGGKONST 7 SED.FOR ANTEK. OPPM.KARTOTER</small> </p> <p>Røros. Hjortkapellet. Vinduet i sydveggen. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.</p>
<p>Vindusgerikter</p>	<p>Beskrivelse: Opprinnelige vindusgerikter. Side og bunngeriktene er høvlet glattkant. Bunngerikten har påsatt en profilert baselist i underkant. Toppgerikten er utformet med en halvstaff nederst og en hulkil øverst. Toppgerikten bærer det utskårete relieffet over vinduet. Geriktene er tappet sammen i hjørnene. Vindusgeriktene er malt lys gråhvit med alkydmaling.</p>

	<p>Tilstand: Det kan være skader i nedre sammenføyninger. Skader i malingslagene i denne delen kan tyde på at det har vært stor vanninntrenging i sammenføyningene. Det er opp- og avskallinger i malingslagene.</p> <p>Anbefalte tiltak: Geriktene sjekkes nøye av erfaren snekker. Hvis nødvendig demonteres geriktene og repareres av en dyktig håndverker. Det betyr skadete partier i gerikter og sammenføyninger utbedres ved innbøting. Geriktene skrapes, grunnes og males i opprinnelige farger og materialer.</p>
<p>Vinduslemmer</p>	<div data-bbox="576 557 1311 1653" data-label="Image"> </div> <p>Beskrivelse: Sydvinduet har opprinnelige vinduslemmer. Lemmene er utført i ramte-fyllingskonstruksjon. Ramtrærne er tappet sammen i hjørnene. Fyllingene er utformet slik at de ligger høyere enn ramtrærne på den siden som vender ut når lemmene er lukket. Fyllingene er avfaset på den siden. På den siden som vender ut når lemmene er åpne ligger fyllingene lavere enn ramtrærne. Ramtrærne er profilert inn mot fyllingene. Vinduslemmene har opprinnelige, fint utsveifete, smidde beslag. Vinduslemmene er malt lys gråhvitt med alkydmaling.</p> <p>Tilstand: Det kan være skader i nedre sammenføyninger. Skader i malingslagene i denne delen kan tyde på at det har vært stor vanninntrenging i sammenføyningene. Det er opp- og avskallinger i malingslagene.</p>

Anbefalte tiltak:

Vinduslemmene sjekkes nøye av erfaren snekker. Hvis nødvendig demonteres lemmene og repareres av en dyktig håndverker. Det betyr skadete partier i sammenføyninger utbedres ved innbøting. Lemmene skrapes, grunnes og males i opprinnelige farger og materialer. Beslagene skrapes, børstes med stålbørste, behandles med Ferro-Bet. (Følg bruksanvisningen) grunnes med maling for metall og males med linoljemaling i opprinnelige farge. Vær oppmerksom på at vinduslemmene opprinnelig hadde ulik farge på innsiden og utsiden.

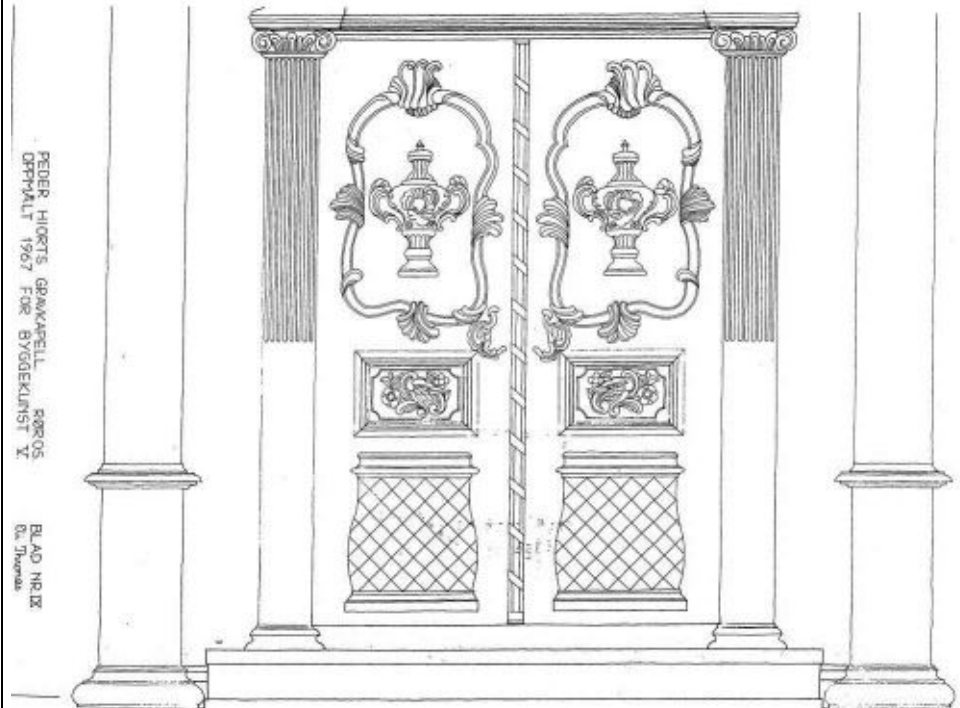

PEDER HIORTS GRAVKAPELL RØROS
OPPMÅLT 1967 FOR BYGGEKUNST V

BLAD NR.V
Eli Tronæs

Røros. Hjortkapellet. Vinduet på sydveggen med vinduslemmene lukket og horisontal- og vertikalsnitt av vinduene. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Dører

Røros. Hjortkapellet. Dørene. Med pilastergeriker og gesims. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Døren med omramming og gesims. Dekoren er skåret av den kjente svenske treskjæreren Jöns Andersson Ljungberg, (1732-1818) fra Härjedalen.

Midtre fylling i østdøren. Dekoren er skåret av den kjente svenske treskjæreren Jöns Andersson Ljungberg, (1732-1818) fra Härjedalen.

Beskrivelse:

Mot nord har kapellet en tofløyet fyllingsdør. Døren er innadslående og den opprinnelige. Hvert dørblad har tre fyllinger. De øverste fyllingene er glatte, med skårne ornamenten monterert på utsiden. De midterste fyllingene er profilerte med utsveifete hjørner, utenpåliggende profilert listverk på ramtrærne og et utskåret rokokkoornament i fyllingen. Anslagslista mellom dørene er utformet som en halvstaff med konvekse kanneleringer, diagonalt omspunnet med et bånd som snor seg oppover fra høyre mot venstre. Vestdøren har fungerende nøkkelskilt i jernplate med utsveifet rokokkodekor. Østdøren har tilsvarende nøkkelskilt speilvendt, men dette er kun satt på som dekor.

Nedre fyllinger har utenpåliggende "baser" i barokkutførelse men med rokokkodetaljering med skårne diagonaltstilte kvadrater i relieff. Dekoren er utført i rokokkostil og er av meget høy kvalitet. Dekoren er skåret av den kjente svenske treskjæreren Jöns Andersson Ljungberg, (1732-1818) fra Härjedalen. Dørene er malt i mørk dodenkopf med nøkkelskiltene, de skårne ornamentene, listverket og halvparten av kvadratene i nedre fyllinger (sjakkbrettmønster) malt hvite med alkydmaling.

Tilstand:

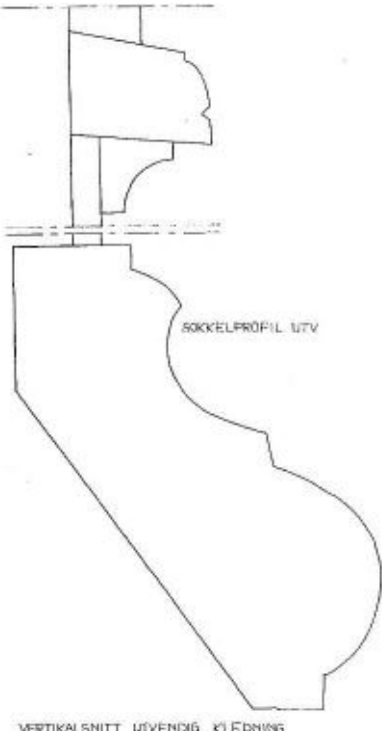
Dørene er i god stand, men henger i hengslene slik at de er vonde å lukke og åpne. Dodenkopfmalingen har gått helt i oppløsning. Dette malinglaget er malt på et fett, oljeholdig lag, slik at det har oppstått store krympeskader i de siste malingslagene.

Den hvite malingen har mange lag med til dels meget hard maling. (Se snittbildene under avsnittet om fargeundersøkelser) Det er sprekker og riss i malingen på alle de skårne detaljene på dørene. Det er i tillegg opp- og avskallinger i malingslagene ned til ulike nivåer i malingslagene og ned til treverket. Kombinasjonen av de harde malingslagene og store og mindre sprekker i disse gjør at vann trenger inn bak malingen og blir liggende der. Dette resulterer i sakte fordamping og råteskader i treet. Mye av treverket er bløtt og flisete bak malingen. Selv etter flere dager med varmt, tørt vær var treoverflaten fuktig.

Anbefalte tiltak:

Dørene justeres i hengsler og anslagene slik at de er lette å lukke og låse. Det er viktig å få redusert fuktansamlingen bak malingen.

	<p>Den eneste måten å få til dette er dessverre å fjerne alle malingslag ned til bart treverk og bygge opp ny malingsbeskyttelse fra grunnen av med opprinnelige materialer og farger. (Se avsnittene om fargeundersøkelsen av døren og avsnittet om maling)</p> <p>NIKU har gjort forsøk med fjerning av overmalingslagene på østdøren. Ved å arbeide forsiktig var det mulig å bevare det opprinnelige malingslaget som er påført for å illudere mahogni. (Se bilde under avsnittet om fargeundersøkelse av dørene) Det er bare mulig å fjerne malingen uten å skade treverket ved bruk av varmluft eller Speedheater. Varmluft er å foretrekke på disse relieffene, idet man da har mye bedre kontroll med arbeidsprosessen. Ved å fjerne malingen får man også meget gode muligheter til å kontrollere tilstanden og reparere og komplettere både det bærende og det utskårede treverket. Arbeidet med malingsfjerning må utføres meget forsiktig av håndverker som kan dokumentere erfaring med tilsvarende arbeid. Den skårne dekoren må ikke på noen måte skades. Det betyr at det ikke må benyttes skarpe sparkler eller spatler for å fjerne den varme malingen. Overflaten må heller ikke slipes etter at malingen er fjernet, idet man da kan risikere at alle skarpe kanter, og spor etter treskjærerjernene avrundes og svekkes. Det settes igjen referansefelt på ca. 10x10 cm flere utvalgte steder på relieffene hvor all malingen bevares. Referansefeltene dokumenteres med foto og rapportering. Dokumentasjonen oppbevares i stiftelsen, hos Riksantikvaren og på Rørosmuseet. Beslagene skrapes, børstes med stålbørste, behandles med Ferro-Bet. (Følg bruksanvisningen) grunnes med maling for metall og males med linoljemaling i opprinnelige farge.</p>
<p>Dørkarm og dørterskler</p>	 <p>Terskel med baser til dørenes sidepilastre.</p> <p>Beskrivelse: Dørkarm: Høvlet glattkant. Malt hvit med alkydmaling. Terskel: Ny, gran(?). Dårlig tilpasset og lite tilfredsstillende utført. Ubehandlet.</p> <p>Tilstand: Dørkarm: Det kan være noe råte i nedre del mot terskel. Ellers god stand. Opp- og avskallinger i malingslagene. Terskel: Det er trolig store skader i svilla under terskelen. Synlig del av terskel, god.</p> <p>Anbefalte tiltak: Dørkarm: Dørkarmen sjekkes nøye av erfaren snekker. Hvis nødvendig repareres karmen av en dyktig håndverker. Det betyr at skadete partier i sammenføyninger utbedres ved innbøting. Karmen skrapes, grunnes og males i opprinnelige farger og materialer. Terskel: Terskelen fjernes for å komme til å inspisere svillen under dagens terskel. Hvis denne er dårlig skiftes den. Det lages ny terskel i furu, med kraftigere dimensjoner og bedre tilpassing.</p>
<p>Dørgerikter</p>	<p>Beskrivelse: Dørgeriktene er utformet som pilastre med en profilert lav base, høyt flatt postamentfelt kannelert og øvre del med konkave kanneleringer. Pilastrene er avsluttet oppe med kapiteler i jonisk stil. (Se oppmålingstegning under avsnittet: Dør) Over kapitelenes hviler overstykket som er utformet som en kraftig, profilert, forkrøppet gesims. Basen og nedre del av vestre pilaster er ny, trolig laget etter reparasjonene i 1991, idet disse delene ikke er malt.</p>

	<p>De nye delene er meget dårlig utført og tilpasset. Bortsett fra de nye delene som er umalt, er resten av pilastrene malt hvite med alkydmaling.</p> <p>Tilstand: Det er råteskader i nedre del av østre base og pilaster. Opp- og avskallinger i malingslagene.</p> <p>Anbefalte tiltak: Sekundære innbøtinger på vestpilasteren fjernes og det lages ny kopi av basen. Nedre del av begge pilastrer bøtes inn på tradisjonellmåde med riktige materialer. Basen på østre pilaster løsnes og repareres ved innbøting. Hvis det viser seg at den er i så dårlig stand at den ikke kan repareres, lages det en kopi. Originalen merkes pakkes og oppbevares sammen med de øvrige gjenstandene fra kapellet. (Se avsittet: Generelt om oppbevaring av løse gjenstander i kapellet.) Pilastrer og overstykket skrapes, grunnes og males i opprinnelige farger og materialer.</p>
<p>Sokkellist</p>	 <p>Røros. Hjortkapellet. Sokkellist og dekklist over den utvendige fotlisten/brystningen. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.</p> <p>Beskrivelse: Kraftig, profilert sokkellist. Deler av listen på vestveggen er ny. Trolig skiftet i 1991. Hele listen er malt sort med alkydmaling.</p> <p>Tilstand: Noen råteskader, fortrinnsvis på vest- og nordveggene. Det kan synes som om det er ikke synlig råte på baksiden av deler av sokkellistene. Avvasking, opp- og avskalling i malingslagene.</p> <p>Anbefalte tiltak: Sokkelisten sjekkes nøye av erfaren snekker. Hvis nødvendig demonteres de skadde delene av listen og repareres av en dyktig håndverker. Det betyr skadete partier i sammenføyninger utbedres ved innbøting. Sokkellisten skrapes, grunnes og males i opprinnelige farger og materialer.</p>

<p>Grunnmur/ Sokkel</p>	<p>Beskrivelse: Løs gråsteinsmur. Ingen mørtel i muren. Tilstand: Noen få utrasinger av mindre steiner, ellers god. Anbefalte tiltak: Løs stein legges på plass. Det kontrolleres at det er god understøttelse på alle viktige bærepunkter i konstruksjonen.</p>
<p>Grunn/ drenering</p>	<div data-bbox="477 465 1410 1081" data-label="Image"> </div> <p>Terrenget rundt nordvestre pilaster på gangrommet. Rundt pilasterbasen og langs veggens var det opprinnelig(?) en dreneringsrenne, denne er nå helt gjengrodd og ødelagt. Terrenget har "vokst" over overkanten av de profilerte basene til pilastrene.</p> <div data-bbox="477 1234 1410 1850" data-label="Image"> </div> <p>Terrenget rundt nordøstre pilaster på gangrommet. Rundt pilasterbasen og langs veggens var det opprinnelig(?) en dreneringsrenne, denne er nå helt gjengrodd og ødelagt. Terrenget har "vokst" over overkanten av de profilerte basene til pilastrene. Det er råteskader i sokkellist og pilaster.</p>

Terrenget rundt nordvestre pilaster på kapellrommet. Rundt pilasterbasen og langs veggen var det opprinnelig(?) en dreneringsrenne, denne er nå helt gjengrodd og ødelagt. Terrenget har ”vokst” over overkanten av de profilerte basene til pilastrene. Det er råteskader i sokkellist og pilaster.

Beskrivelse:

Det er usikkert hvordan terrenget og arronderingen opprinnelig så ut, men det har utvilsomt opprinnelig vært fall fra kapellet og utover i terrenget. Nå er det bygget seg opp så mye ny humus at kapellet i hele nordre- nordøstre- og nordvestre del står nede i bakken, lavere enn terrenget rundt.

Tilstand:

Nåværende terrengheving er meget skadelig for bygningen. Terrenghevingen kombinert med fukt og snø forårsaker at det renner vann inn i gravkjelleren, og forårsaker råteskader i svill, sokkellist, panel og pilastrer.

Anbefalte tiltak:

Terrenget senkes rundt hele kapellet slik at det etableres fall ut fra alle deler av bygningen. Dreneringssystemet rundt kapellet settes i stand.

Trapp

Nedre del av trappa, fra 2. trinn og opp.

Detalj av plasseringen av øverste trappehelle ved vestre dørpilasterbase.

Detalj av plasseringen av øverste trappehelle ved østre dørpilasterbase.

Beskrivelse:

Trappa består av store steinheller både i opp- og inntrinn. Det er fire trinn i trappa. Dørhella er en meget stor stein. Trappa ligger helt inntil terskelen, pilasterbasene og panelet ved siden av døren.

	<p>Tilstand: Trappa er i god stand, men plasseringen medfører stor fuktpåkjenning på alt treverk som ligger nær trappa. I tillegg er det svakt fall inn mot veggen på den øverste trappehella.</p> <p>Anbefalte tiltak: Den øverste hella må flyttes ut fra veggen, og legges med fall ut fra veggen. Avstanden til treverket bør være minst 5-6 cm.</p>
--	--

Fargeundersøkelser av eksteriøret

Metode for undersøkelsene

Fargeundersøkelsen ble gjort ved lagvise avdekkinger og registrering av malingslag (fargetrapper), samt kontrollprøver med skalpell på bygningselementene og vurdering av overflater i feltmikroskop på stedet.

Fargeundersøkelsen ble i hovedsak utført i dagslys uten kunstige lyskilder.

Resultatet av undersøkelsene er i hovedsak basert på funn på stedet. Det er i tillegg støpt inn snitt av materialprøver tatt ut i bygningen som er undersøkt i NIKUs laboratorium i Oslo.

Fargeregistrering

Fargeregistrering ble gjort ved bruk av NCS-systemet, som er et system for fargebeskrivelse.⁵ Fargekodene skal i de fleste tilfellene oppfattes som veiledende, ettersom det sjelden er mulig å finne én NCS-kode som fullstendig samsvarer med den avdekkete fargen. Dersom det er oppgitt to koder med skråstrek mellom, anses fargen å ligge mellom de to kodene. Det må også tas høyde for at de avdekkete malingene gjerne er skitne, avblekete og nedslitte, og at fargene derfor kan se annerledes ut enn da malingene ble påført. Oljen i oljebaserte malinger gulner dessuten når den ikke utsettes for lys. Det betyr at de fargene som avdekkes vanligvis er for varme eller gule i forhold til hvordan de opprinnelig har vært. Dette er særlig kritisk for blå og grå farger. Oljen vil blekes når fargen står fremme i lyset.

Limfarge er som regel påført matt og har derfor en åpen struktur. Denne blir som oftest mye mørkere enn den var ved påføring, og endrer farge ved inntrengning av støv, skitt, sot og fukt. Limfarge vil også ofte endre seg radikalt ved overmaling med annen limfarge eller oljebaserte malinger. Fargekoding av gammel og overmalt limfarge kan være vanskelig og unøyaktig og må tas med forbehold. Dette gjelder spesielt pigmenterte limfarger.⁶

Fargekodingen av limfargene i denne undersøkelsen er gjort på klumper av maling som har ligget beskyttet. Denne typen aggregater av pigmenter i malingen gir de beste mulighetene til å kode fargene riktig.

Hvit limfarge vil sjelden oppleves som hvit når den avdekkes. Det betyr at når en limfarge som er benyttet i tak, på takbjelker eller taklister beskrives som hvit, gulhvitt eller gråhvitt, er dette nesten uten unntak en limfarge opprinnelig påført som hvit. Hvit limfarge består kun av et animalsk lim og revet malerkritt. Når hvit limfarge er tørr, er fargen lys, varm gulhvitt.

Malerikonservatorene i NIKU har lang erfaring med tolking av eldre nedbrutte fargelag, og tar hensyn til disse endringene når fargene kodes. Det innebærer at de kodene som oppgis og anbefales i denne rapporten kan benyttes ved en eventuell oppmaling av Hjortkapellet.

Fotografier

Kapellet og omgivelsene ble fotodokumentert i juli 2009 med digitale fotografier. Alle fotografier er tatt av undertegnede. Relevante fotografier er vedlagt rapporten på en separat CD.

Presentasjon av undersøkelsesresultatene

NIKUs presentasjon av resultatene er basert på informasjonen hentet gjennom undersøkelsene av eksteriøret og i rommene, tilgjengelig arkivalia og historikk samt utførende malerikonservators kunnskap om analoge bygningselementer, byggningsdetaljer, overflatebehandlinger, farger, fargebruk, påføringsmetoder og materialer.

⁵ Natural Color System® Index 2009

⁶ Limfarger som er basert på fargepigmenter, eller tilsatt fargepigmenter i tillegg til krittet for å gi egenfarge. Dette i motsetning til hvit limfarge som bare består av kritt (her fungerende som pigment) og lim.

Resultatene fra undersøkelsene presenteres i tabellform for eksteriøret og for hvert enkelt rom. Presentasjonen er delt inn i fortløpende, kronologiske perioder. I de tilfellene vi har hatt muligheter til å datere de enkelte periodene, har vi gjort dette. Hver periode representerer en oppussing og/eller en endring av eksteriør eller i interiøret. Dateringen av periodene er basert på en stilhistorisk datering av elementer i rommet, samt datering av farge, maling og dekorfunn i rommene ved undersøkelsen. I tillegg kommer informasjonen fra eventuelle skriftlige kilder. Datering av elementer i rommene er gjort av prosjektleder. Datering av periodene og antall perioder varierer derfor fra rom til rom.

Tabellene kan leses på to måter.

- Lest vertikalt vil hver kolonne illustrere hvordan alle de undersøkte elementene i rommet så ut i den gitte perioden.
- Lest horisontalt illustreres hvordan det enkelte bygningselement har sett ut fra det var nytt i rommet og frem til dagens utseende.

To beskrivelser i tabellene må beskrives nærmere.

1. **Ingen opplysninger.** Dette innebærer at vi gjennom arkivalia, eller de farge- og bygningsarkeologiske undersøkelsene ikke har frembrakt opplysninger som kan beskrive det aktuelle bygningselementet for den aktuelle perioden.
2. → Når et felt er markert med en pil, betyr det at det aktuelle bygningselementet ikke er endret siden forrige periode. Vanligvis innebærer det at overflatebehandling, dekor eller tapeter blir stående gjennom en eller flere perioder. Det kan også markere at informasjonen, **Ingen opplysninger**, gjentas i en eller flere perioder for det aktuelle bygningselementet.

I beskrivelsene av malingstypene er det skilt mellom limfarger, som er laget med et animalsk eller vegetabilsk lim som bindemiddel, og linolje- og alkydbaserte malinger, som har tørrende oljer som bindemiddel. Før 1960 vil dette vanligvis være linoljemaling.

Der hvor NIKU har kunnet anbefale et forslag til tiltak, er den anbefalte perioden merket med **blått** i *kursiv* i den aktuelle kolonnen i periodeskjemaet. I tillegg presenteres anbefalingen med **blå skrift** sist i presentasjonen for hvert enkelt rom. Den anbefalte perioden for restaurering begrunnes for hvert enkelt rom.

Dokumentasjonsmateriale fra undersøkelsen som oppbevares hos NIKU:

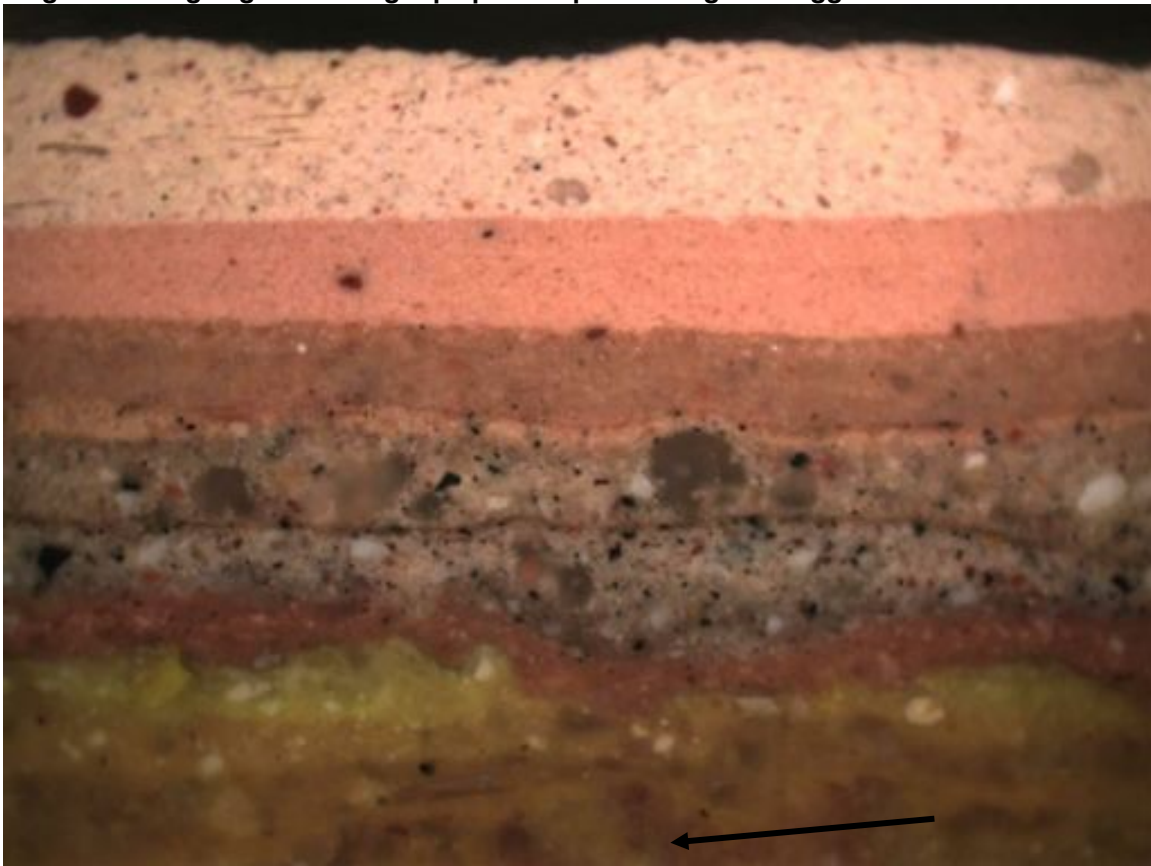
- Underlagsmateriale for rapporten
- Materialprøver
- Lagskjemaene for hvert enkelt rom
- Kopier av digitale fotografier

Resultat av fargeundersøkelsene, eksteriør.

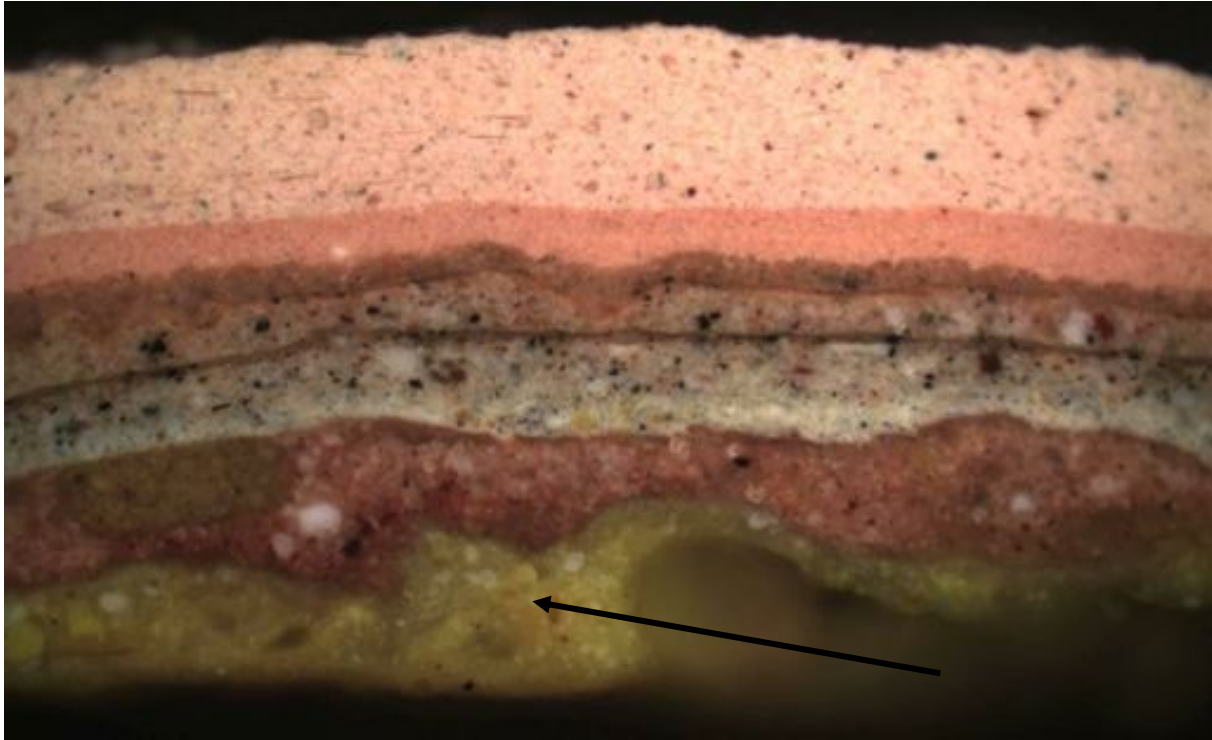
Originalpanelet.

Stratigrafiske fargelagsavdekkinger på panelet på nord- og vestveggene.

Fargesnitt av panelfargene. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

Fargesnitt av fargene på den liggende panelsokkelen. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Mørkt			
Lag 1	Lys gråhvit	Ikke kodet	Grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Gul sandstein	3040-Y10R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 3	Gul sandstein	3040-Y10R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 4	Lys blå	2020-B10G	Oljebasert maling.	30-35
Lag 5	Grå	6005-Y80R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 6	Mørk grå	7010-Y30R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 7	Terrakotta	Litt lysere enn 5030-Y50R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 8	Rødlig terrakotta	Lysere og mer rosa enn 3040-Y40R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 9	Rosa	Mellom 2020-Y80R og 2030-Y80R	Grunning Alkydbasert maling	35-40
Lag 10 Nåværende Farge.	Rosa	Mellom 2020-Y80R og 2030-Y80R	Alkydbasert maling	35-40

Panelet på nordveggen, mellom dør og pilaster mangler lag 4 i avdekkingsprøven. Ellers er fargelagene identiske med avdekkningene på vestveggen.

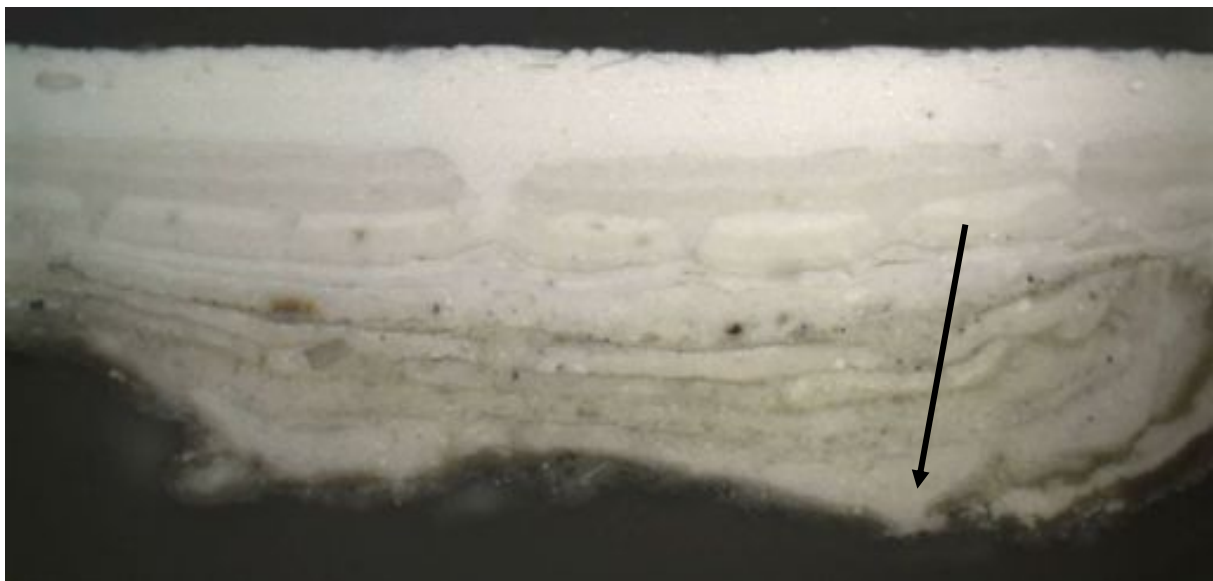
Nytt panel fra 1991. Alle vegger.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Rosa	Mellom 2020-Y80R og 2030-Y80R	Grunning Alkydbasert maling	35-40
Lag 2	Rosa	Mellom 2020-Y80R og 2030-Y80R	Grunning Alkydbasert maling	35-40
Lag 3 Opprinnelig farge. 1991	Rosa	Mellom 2020-Y80R og 2030-Y80R	Alkydbasert maling	35-40

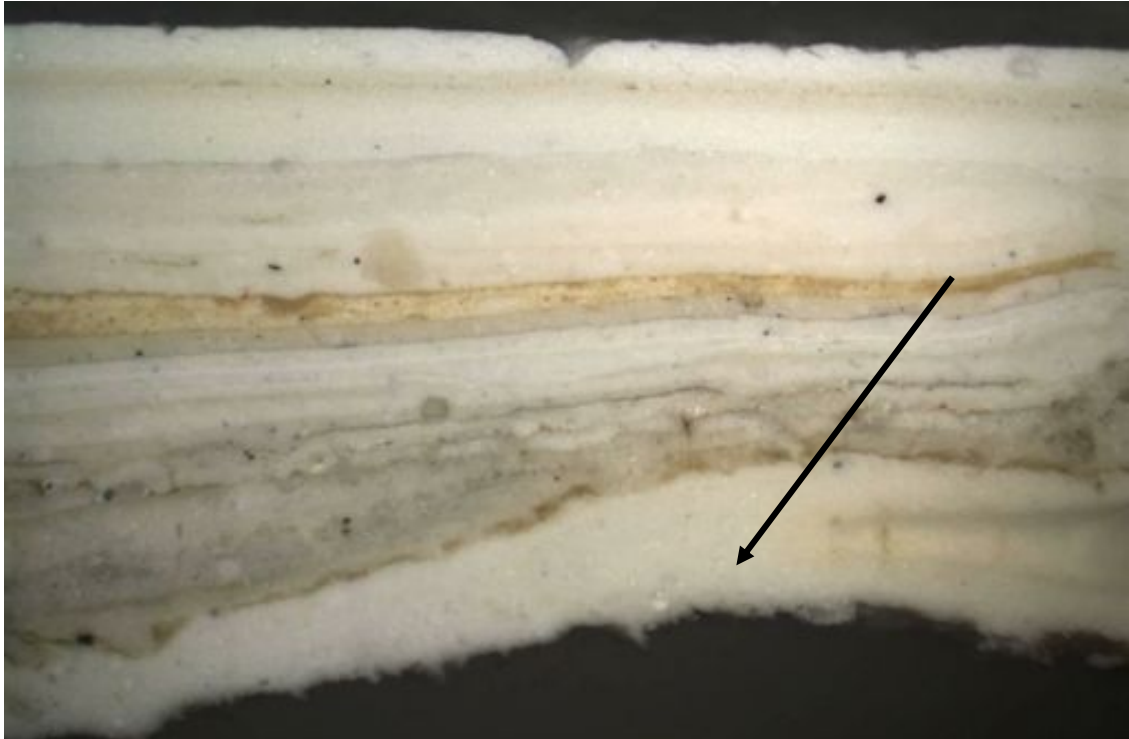
Hjørnepilastre og pilastre ved siden av døren.

Stratigrafiske fargelagsavdekkinger på dørpilaster og pilaster på vestveggen.

Fargesnitt av fargene på hjørnepilastrene. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

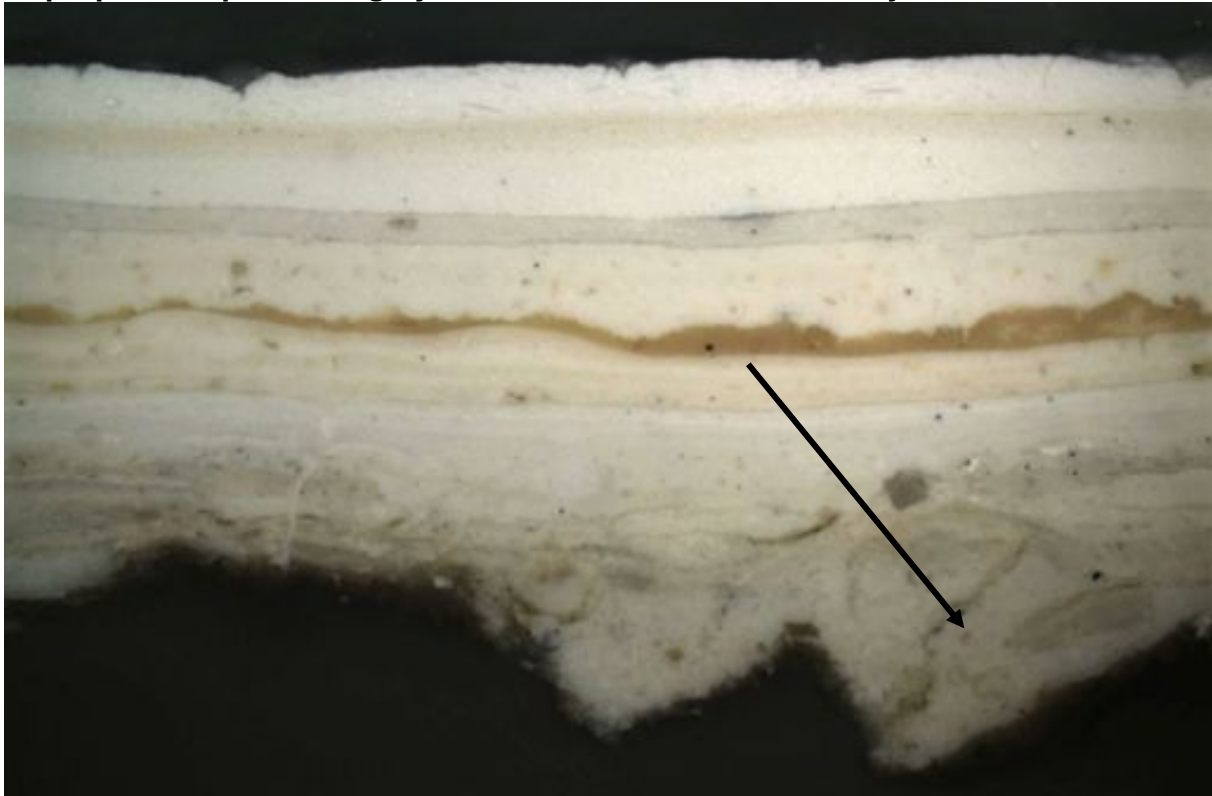
Pilaster ved dør

Fargesnitt av fargene på pilaster ved dør. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

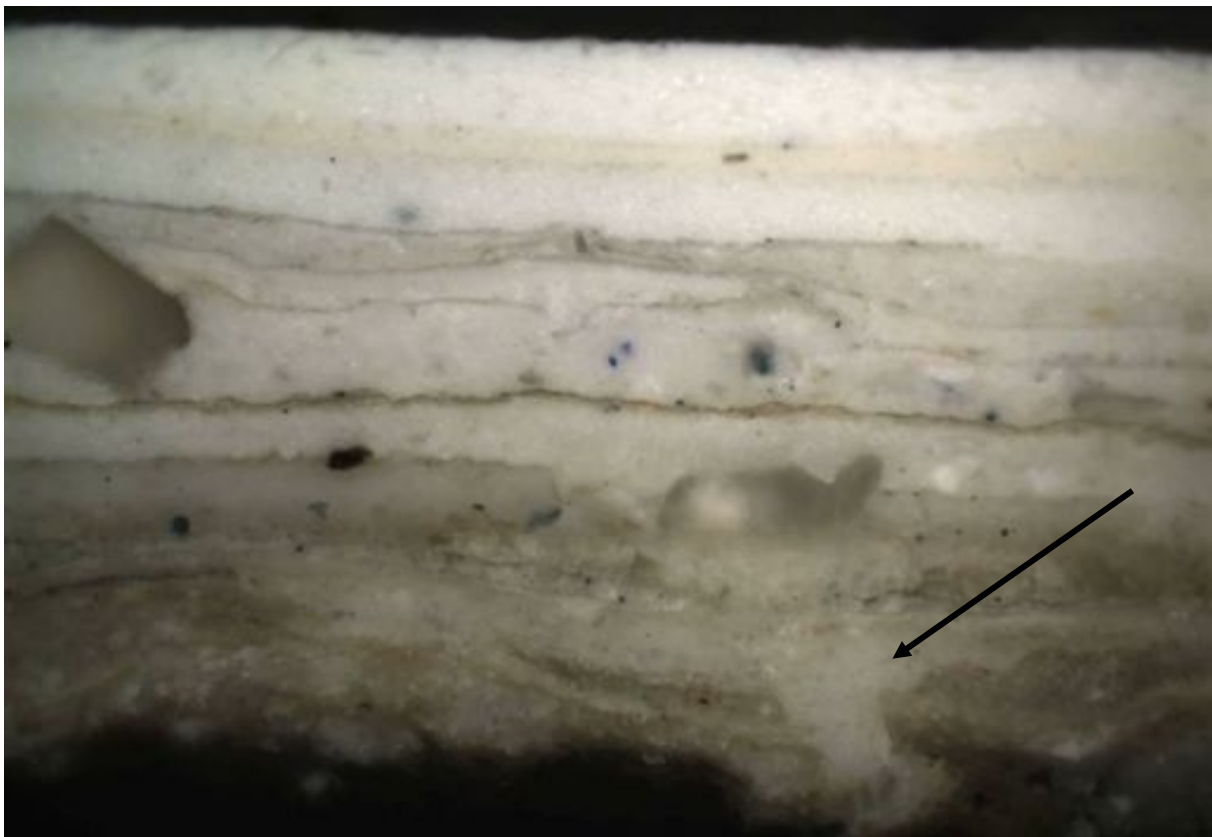
Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Noe grånet			
Lag 1	Lys gråhvit	Ikke kodet	Grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Lys gråhvit/ Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 3	Lys gråhvit/ Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 4	Hvit	Hvit	Grunning. Oljebasert maling. Blyhvit	
Lag 5	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 6	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 7	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 8	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 9	Hvit	Hvit	Grunning Alkydbasert maling	
Lag 10 Nåværende farge.	Hvit	Hvit	Alkydbasert maling	35-40

På flere steder på alle pilastrene er det rester etter et gul oker malingslag. Det ser ut til at dette laget ligger mellom lagene 5 og 6 eller lagene 6 og 7. Da dette malingslaget ble påført, var de underliggende lagene svært avskallet, idet dette gul oker malingslaget mange steder ligger helt nede, direkte på treet. Fargelaget er ikke sammenhengende. Dette tyder på at malingslaget er et reparasjons- eller grunningslag.

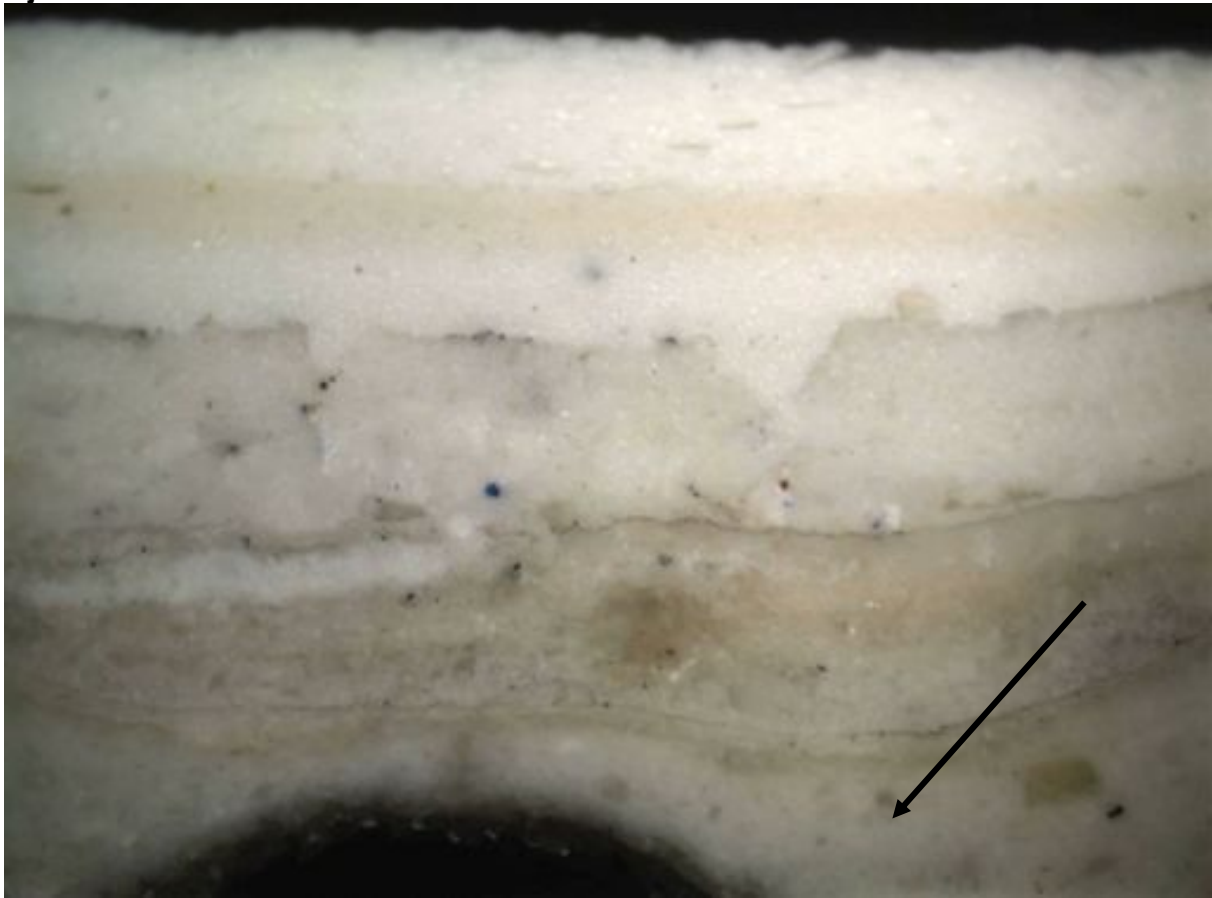
Supraportene på nord og sydsiden med alt tilhørende utstyr.

Fargesnitt av fargene på gavlfeltet mot nord. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

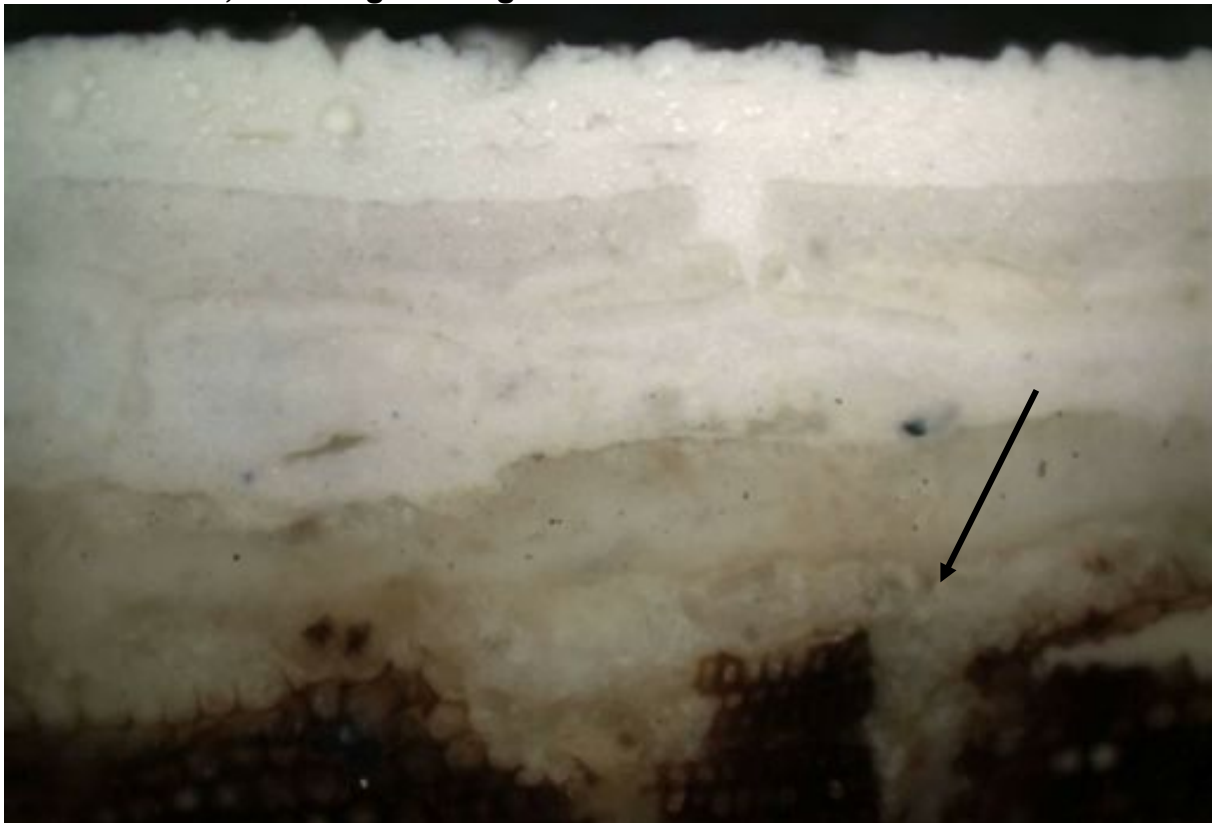
Fargesnitt av fargene på supraporten, nordveggen. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

Hjorten

Fargesnitt av fargene på hjorten i våpenskjoldet. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Noe grånet			
Lag 1	Lys gråhvit	Ikke kodet	Grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Lys gråhvit/ Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 3	Lys gråhvit/ Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 4	Hvit	Hvit	Grunning. Oljebasert maling. Blyhvit	
Lag 5	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 6	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 7	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 8	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 9	Hvit	Hvit	Grunning Alkydbasert maling	
Lag 10 Nåværende farge.	Hvit	Hvit	Alkydbasert maling	35-40

Vinduslemmer, utside og vindusgerikter.

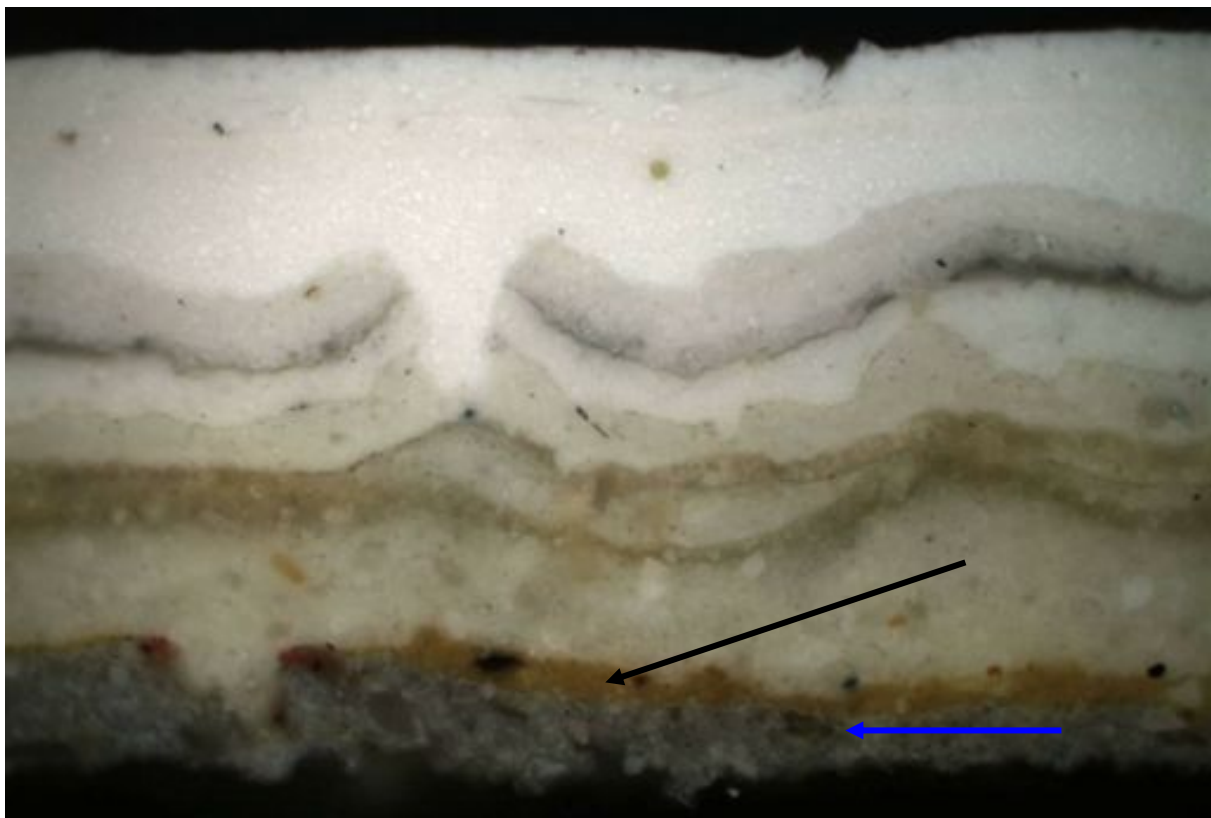
Fargesnitt av fargene på vinduslemmene. Pilen peker på opprinnelig fargelag.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Noe grånet			
Lag 1	Lys gråhvit	Ikke kodet	Grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Lys gråhvit/ Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 3	Lys gråhvit/ Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 4	Hvit	Hvit	Grunning. Oljebasert maling. Blyhvit	
Lag 5	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 6	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 7	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 8	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 9	Hvit	Hvit	Grunning Alkydbasert maling	
Lag 10 Nåværende farge.	Hvit	Hvit	Alkydbasert maling	35-40

Vindu og vinduslemmenes innside.

Stratigrafiske fargelagsavdekkinger på vinduslemmene og vinduets midtpost.

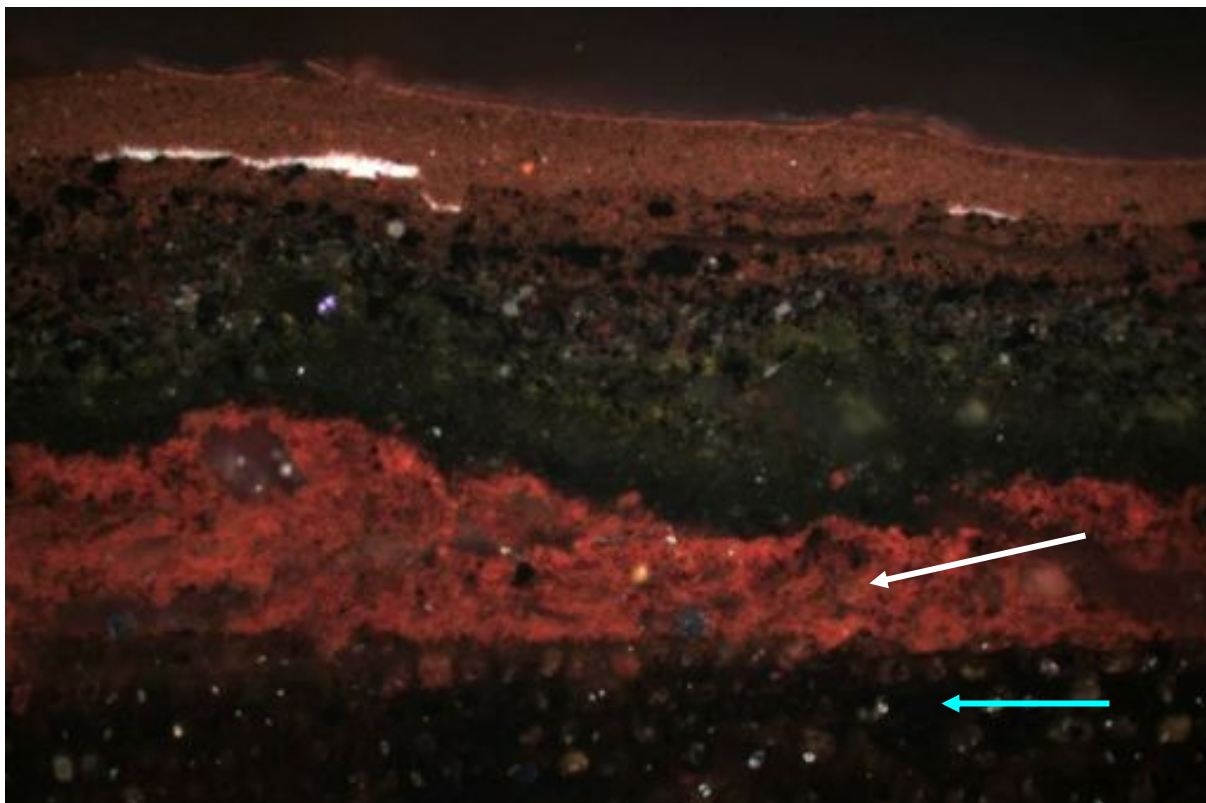
Fargesnitt av fargene på vinduet. Den sorte pilen peker på opprinnelig fargelag. Den blå pilen peker på grunningslaget.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Lys gråhvit	Ikke kodet	Grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Gul oker	5030-Y20R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 3	Gul oker	5030-Y20R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 4	Sandsteinsfarge	3010-Y20R	Grunning. Oljebasert maling.	
Lag 5	Sandsteinsfarge	3010-Y20R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 6	Sandsteinsfarge	3010-Y20R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 7	Gråhvit/hvit	Hvit	Grunning Oljebasert maling. Blyhvit	
Lag 8	Hvit	Hvit	Oljebasert maling. Blyhvit	30-35
Lag 9	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 10 Nåværende farge.	Hvit	Hvit	Alkydbasert maling	35-40

Dør. Ramtre, fris og fylling.

Avdekking av overmalinger på døren utført av NIKU ved hjelp av varmluftspistol. Den venstre delen av avdekkingen som er det opprinnelige fargelaget som illuderer Hondurasmahogni, er i tillegg regenerert med kokt linolje.

Fargesnitt av fargene på dørene. Den hvite pilen peker på opprinnelig fargelag, mahogniillusjonen. Den turkise pilen peker på treverket.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Rød jernoksid "Mørk Mahogni"	6030-Y80R	Oljebasert maling	30-35
Lag 2	Mørk grågrønn	8010-G70Y	Oljebasert maling.	30-35
Lag 3	Mørk rødbrun	Mellom 8010-Y90R og 7020-Y80R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 4	Mørk rødbrun	Mellom 8010-Y90R og 7020-Y80R	Oljebasert maling.	30-35
Lag 5	Rød jernoksid	Ikke kodet	Oljebasert maling.	30-35
Lag 6 Nåværende farge.	Mørk rødbrun	Ikke kodet	Alkydbasert maling.	35-40

Dør. Listverket på ramtrærne, skåret ornamentikk og rombene på speilene.

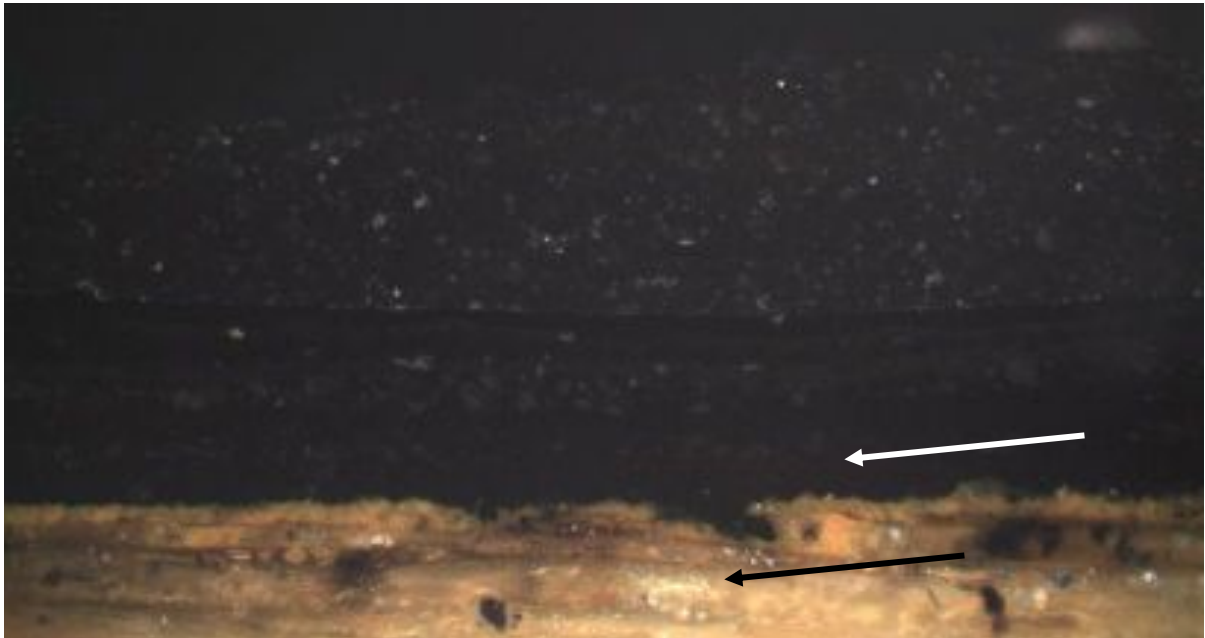
Stratigrafiske fargelagsavdekkinger på listverket på dørene.

Stratigrafiske fargelagsavdekkinger på en av dekkvadratene på døren

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Rød jernoksid "Mørk Mahogni"	6030-Y80R	Oljebasert maling	30-35
Lag 2	Mørk grågrønn	8010-G70Y	Oljebasert maling.	30-35
Lag 3	Grå	4500-N	Oljebasert maling.	30-35
Lag 4	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 5	Hvit	Hvit	Oljebasert maling.	30-35
Lag 6 Nåværende farge.	Hvit	Hvit	Alkydbasert maling.	35-40

Sokkellist.

Fargesnitt av fargene på sokkellisten. Den hvite pilen peker på opprinnelig fargelag. Den sorte pilen peker på treverket.

Periodeskjema. Eksteriør.

Perioder	1 1782 Opprinnelige farger	2	3	4	5
Tak	<i>Ingen opplysninger. Trolig bordtak eller skifer.</i>	Ingen opplysninger om når nåværende skifertak er lagt, kan være opprinnelig	Ingen opplysninger om når nåværende skifertak er lagt, kan være opprinnelig	Ingen opplysninger om når nåværende skifertak er lagt, kan være opprinnelig	Ingen opplysninger om når nåværende skifertak er lagt, kan være opprinnelig
Taklist/Gesims	<i>Dodenkopf. Fargen er ikke kodet</i>	Dodenkopf. Fargen er ikke kodet	Hvit	Hvit	Hvit
Vegger	<i>Gul sandsteinsfarge 3040-Y10R</i>	Gul sandsteinsfarge 3040-Y10R	Lys blå 2020-B10G	Grå 6005-Y80R	Mørk grå 7010-Y30R
Laftekasser/ Hjørnekasser/ Hjørnepilastre	<i>Hvit</i>	Hvit	Hvit	→	Hvit
Pilastre	<i>Hvit</i>	Hvit	Hvit	→	Hvit
Vindu	<i>Gul oker 5030-Y20R</i>	Gul oker 5030-Y20R	Sandsteinsfarge 3010-Y20R	Sandsteinsfarge 3010-Y20R	Lys gråhvit/Hvit
Vindusgerikt	<i>Hvit</i>	Hvit	Hvit	Hvit	Hvit
Vinduslem innside	<i>Gul oker 5030-Y20R</i>	Gul oker 5030-Y20R	Sandsteinsfarge 3010-Y20R	Sandsteinsfarge 3010-Y20R	Lys gråhvit/Hvit
Vinduslem utside	<i>Hvit</i>	Hvit	Hvit	Hvit	Hvit
Dør	<i>Mørk rød jernoksid. "mahogni" 6030-Y80R</i>	Mørk Grågrønn 8010-G70R	Mørk rødbrun Mellom 8010-Y90R og 7020-Y80R	Mørk rødbrun Mellom 8010-Y90R og 7020-Y80R	
Dørkarm	<i>Hvit</i>	Hvit	Hvit	Hvit	Hvit
Supraporter/ Døroverstykket/ Vindus- overstykket	<i>Hvit</i>	Hvit	Hvit	Hvit	Hvit
Sokkellist	<i>Sort</i>	Sort	Sort	Sort	Sort
Grunnmur	<i>Ubehandlet, gråstein</i>	Ubehandlet, gråstein	Ubehandlet, gråstein	Ubehandlet, gråstein	Ubehandlet, gråstein
Annet: Vindfløy	<i>Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt</i>	Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt	Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt	Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt	Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt

Periodeskjema. Eksteriør.

Perioder	6 1951	7 1967	8 1991 Nåværende farge
Tak	Ingen opplysninger. Trolig bordtak eller skifer.	Ingen opplysninger. Trolig bordtak eller skifer.	Taket omlagt og reparert
Taklist/Gesims	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Vegger	Terrakotta Lysere og mer rosa enn 3040-Y40R	Rødlig terrakotta. Mellom 2020-Y80R og 2030-Y80R	Rosa Alkydmaling
Laftekasser/ Hjørnekasser/ Hjørnepilastre	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Pilastre	Hvit	Hvit	Hvit
Vindu	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Vindusgerikt	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Vinduslem innside	Gul oker 5030-Y20R	Gul oker 5030-Y20R	Hvit Alkydmaling
Vinduslem utside	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Dør	Rød jernoksid Ikke kodet	→	Mørk rødbrun Ikke kodet. På ramtrær, fris og fyllinger. Hvit på ramtrænes listverk, skårne ornamenter og "rombene" på fyllingene. Alkydmaling.
Dørkarm	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Supraporter/ Døroverstykke/ Vindus-overstykke	Hvit	Hvit	Hvit Alkydmaling
Sokkellist	Sort	Sort	Sort Alkydmaling
Grunnmur	Ubehandlet, gråstein	Ubehandlet, gråstein	Ubehandlet, gråstein
Annet: Vindfløy	Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt	Ikke undersøkt. Trolig Sort og forgylt	Sort. Alkydmaling Bronsemaling på dødninghodet og basunengelen

Hvis ikke annet er oppgitt, er malingen oljebasert, dvs. linoljemaling

Anbefalte tiltak, eksteriør.

Når man ser bort fra uthus og stabbur, er Hjortkapellet med stor sannsynlighet Norges best bevarte og komplette bygning fra 1700- tallet. Det er derfor etter NIKUs mening viktig og riktig å tilbakeføre kapellet til det utseendet det hadde da det sto ferdig i 1782.

De opprinnelige fargene og fargesettingen var meget tidstypiske, og fargene ble brukt for å illudere andre materialer enn tre. Kapellet var malt med mellomeuropeiske sandsteinspaleer som forbilde.

Panel- og vindusfargene illuderer sandstein. Pilastre og supraportene ble malt hvite for å illudere marmor og stukk, og døren ble malt i mahogniillusjon.

Følgende tiltak anbefales:

Bygningselement	1 1782 Opprinnelige farger
Tak	Repareres. Ellers ingen tiltak.
Taklist/Gesims	Originalfargen kodes. Males Dodenkopf med linoljemaling. Glans 30-35
Vegger	Males med linoljemaling i gul sandsteinsfarge, 3040-Y10R. Glans 30-35
Laftekasser/ Hjørnekasser/ Hjørnepilastre	Males med linoljemaling, hvit. Glans 30-35
Pilastre	Males med linoljemaling, hvit. Glans 30-35
Vindu	Males med linoljemaling, gul oker, 5030-Y20R. Glans 30-35
Vindusgerikt	Males med linoljemaling, hvit. Glans 30-35
Vinduslem innside	Males med linoljemaling, gul oker, 5030-Y20R. Glans 30-35
Vinduslem utside	Males med linoljemaling, hvit. Glans 30-35
Dør	Det gjøres forsøk med å fjerne alle sekundære malingslag med varmluft. Deretter regenereres det opprinnelige fargelaget med kokt linolje og sikkativ. Eventuelt skadde partier "retusjeres" med mørk rød jernoksid i "mahogniillusjon". 6030-Y80R. Hvis dette ikke er mulig, fjernes all malingen ned til det opprinnelige malinglaget, og døren males ett tynt strøk med opprinnelig farge med linoljemaling. Glans 30-35.
Dørkarm	Males med linoljemaling, hvit. Glans 30-35
Supraporter/ Døroverstykke/ Vindus-overstykke	Males med linoljemaling, hvit. Glans 30-35

Sokkellist	<i>Males med linoljemaling, sort. Glans 30-35</i>
Grunnmur	<i>Ettersees og repareres der det er nødvendig.</i>
Annet: Vindfløy	<i>Fargeundersøkes og behandles slik den var behandlet som ny i 1782.</i>

Malerarbeider.

Generelt.

Det er viktig at man følger malingsprodusentens anvisninger i alle faser av malerarbeidet meget nøye, dvs. skraping, vasking, antisoppbehandling, værforhold/tildekking og god utstryking av malingen. Det er viktig å være nøye med at underlaget er tørt nok. Ikke bruk tilsetninger i malingen som ikke leverandøren har anbefalt.

Det anbefales også at oppdragsgiver benytter malermestere eller dugnadsledere som kan vise til god erfaring med arbeider på fredet - og verneverdig bebyggelse, og som kan dokumentere solid erfaring med bruk av linoljebaserte malinger.

Vinduer.

Kitting på vinduene ettersees. Løs kitt fjernes. Hvis kittet er så dårlig at all kittingen må fornyes, må som regel glasset også tas ut, og kittet som glasset ligger i mot falsen må også fornyes. Alt som skal males, både de delene av kittet som sitter på plass og den delen av kittfalsen som er fri for kitt vaskes. Når falsen er helt tørr grunnes den først med et tynt strøk med kvistlakk, deretter med fortynnet linoljemaling. Når grunningen er helt tørr kittes det med rent linoljekitt. Når det benyttes rent linoljekitt, kan kittet overmales med linoljemaling etter noen timer. Hvis det benyttes alkydkitt, må kittet tørke i noen uker før malingen påføres.

Rengjøring og vask.

Alle elementer som skal males, vaskes før maling med Jotun Kraftvask eller andre tilsvarende produkter. Vinduer må tildekkes, idet kraftvasken kan etse i glasset. Som regel kreves det etterskylling etter bruk av de sterke vaskemidlene. Følg anvisningene på emballasjen nøye.

I tillegg anbefales det ofte å vaske kapellet med Jotuns Sopp og Algevask eller tilsvarende produkter etter rengjøring. Her er det også svært viktig å følge anvisningene på emballasjen, idet de fleste av disse produktene ikke skal etterskylles etter påføring.

Høytrykksspyler må ikke under noen omstendigheter benyttes til rengjøring, skylling eller malingsfjerning verken på kapellet eller på andre trebygninger.

Til all skylling og vasking av overflatene benyttes det vann fra haveslange med så lite trykk som mulig. Sett spredemunnstykke på slangen og benytt svak sprededusj ovenfra og ned til skylling og vasking.

Valg av maling.

På kapellet benyttes ren linoljemaling ved oppmaling.

Det er flere produsenter av linoljemaling på markedet. På grunn av økende problemer med svertesopp på alle typer malingsoverflater, anbefales det, at det benyttes linoljemaling med minst 12 – 15 % tilsetning av sinkhvitt i malingen.

Alle malinger inneholder midler mot soppvekst. De siste årene er det er lagt restriksjoner på hvilke antisoppmidler det er lov å bruke i maling. Ideelt sett skal de være biologisk nedbrytbare og ikke skape et miljøproblem. Derfor er mange av de gamle fungicidene som virket godt mot soppvekst, forbudt å bruke. Et unntak er sinkhvitt som det fremdeles er lov å

bruke, vel å merke som pigment i malingen. Derimot er det restriksjoner på sinkhvitt hvis det tilsettes som fungicid. Alt tyder på at en maling som inneholder sinkhvitt er lite utsatt for sopp. Sinkoksid hindrer soppvekst. Når sinkhvitt er innblandet som et pigment, finnes det i hele malingsfilmens tykkelse og vaskes ut ettersom malingen slites.

Begge de to norske linoljemalingene fra hhv Jotun og Gjøco inneholder beskjedne mengder sinkhvitt, i størrelsesorden 1-2 %. Gjøco markedsfører en sinkhvitpasta som kan tilsettes malingen før bruk, og som derved øker sinkhvitinnholdet i malingen.

NIKU anbefaler at det ved utvendige malerarbeider brukes linoljemalinger med høyt innhold av sinkhvitt, og med så høyt pigment- og tørrstoffinnhold som mulig.

Linoljemalingens fremste egenskaper er den finmolekylære linoljen som trenger godt inn i underlaget, godt hjulpet av malingens lengre tørketid. Malingen slites fra utsiden, noe som er en god egenskap i forhold til rebehandling.

Påføring.

Alt malerarbeid på treverk og jern skal utføres med pensel. Alle kvister og kvistutfall påføres to tynne strøk med kvistlakk/politur. Dette må utføres spesielt nøye de stedene hvor det er benyttet infrarød varme eller varmluft for å fjerne maling.

Bare flekker grunnes. Grunningsstrøket påføres enten meget tynt med ren maling eller så følges produsentens anvisninger nøye. Hvis det ikke er oppgitt noen anvisninger fra produsenten, kan om nødvendig grunningsstrøket tynnes, enten med 10-15% White spirit eller ren terpentin. Deretter påføres to tynne strøk med uførtynnet maling. Det skal være god tørk mellom malingslagene. Linoljemalingen skal arbeides godt inn i underlaget med penselen.

Stillasene dekkes med presenninger som festes i takrenner/gesimser, slik at det ikke kommer direkte sollys eller regn på malingsfilmen under påføring eller i tørkeprosessen.

Murene, smijernsstakittet og portene rundt kapellet og parken.

Rundt kapellet er det en ringmur med en stor smijernsport mot nord. Norddelen av denne muren forsetter mot vest bort til de høye trinnoppbyggene vest for kirka. Der dreier muren 90° mot syd og danner deretter en ny ringmur vest, syd og øst utenfor kapellmuren. Mot nord er det ikke mur, men et smidd stakittgjerde. Innenfor gjerdet og murene er det to parker, en tilknyttet kapellet, som trolig alltid har blitt betraktet som "privat". Den store parken som nesten helt omslutter kapellparken har hele tiden vært offentlig. Det er tre innganger gjennom muren fra nord som leder inn til parken. Alle inngangene har smijernsporter. De vestligste til begge parkavdelingene er enklere, mens hovedporten til parken har et buet overstykke med teksten Peder Hjort.

Alle portene er utført med smijernsarbeid av høy kvalitet.

Murene var opprinnelig utført i gråstein og skifer, bundet sammen med kalkmørtel og pusset med kalkpuss. Trolig var murene og de kraftige portstolpene som står på hver side av alle fire portene kalket hvite. Portstolpene kan også ha hatt malte profiler i kontrastfarger slik som hovedporten til kirka har hatt. Tre av portene har hatt dreide kuler på toppen av portstolpene. Dagens kuler er kopier, men originalkulene er bevart og ligger i hyllene i rom 102.

Som det vil fremgå av bildene er forfallet stort både på murverk og smijern. Skadene på murverket er en kombinasjon av mangel på vedlikehold og reparasjoner med sementmørtel gjennom 1900- tallet.

Innenfor rammene i dette prosjektet var det ikke mulig å gå nærmere inn på nøyaktigere skadebeskrivelser og utarbeide anbefalte tiltak for murverk, smijern og parkene. NIKU mener at murverket, smijernet og parken utgjør en meget viktig og integrert del av Hjortkapellet. Det er derfor ikke mulig ensidig å restaurere kapellet, uten samtidig ha utarbeidet strategier og planer for restaurering og fremtidig vedlikehold av murverk, smijern, låser og parkene.

Vestporten i nordmuren til sideparken.

Vestporten til hovedparken.

Hovedporten til hovedparken.

Porten til kapellet.

Detalj av skader på tre av portstolpene.

Den smidde originallåsen i porten til kapellet. Låsen i hovedporten til parken er av samme type.

Parken.

Begge parkene var tidligere pent opparbeidet med gangstier og blomsterbed. I dag fremstår parkene som overgrodde villnis, med tilfeldige, pjuškete rognetrær plassert innenfor murene. Stiftelsen bør søke å inngå et samarbeid med for eksempel Rørosmuseet, landskapsavdelingen på Biouniversitetet på Ås, Mette Eggen hos Riksantikvaren for å forsøke å rekonstruere den opprinnelige parkens form og design. Med disse kunnskapene på plass, er det kanskje mulig å klare å rekonstruere parkanlegget. Når anlegget står ferdig, er det trolig muligheter for å inngå et samarbeid med kommunen og ideelle foreninger som Lions eller Rotary for å vedlikeholde parken i sommerhalvåret.

Hovedparken sett mot nordøst.

Hovedparken sett mot sydvest.

Hovedparken sett mot sydvest.

Hovedparken sett mot nord vestsiden av hovedporten.

Hovedparken sett mot sydøst.

Hovedparken sett mot nordvest.

Vestparken sett mot sydvest.

Interiør.

Tilstandsregistrering av interiøret

Rom 101. Gang

Topografisk Nr., Kommune, Adresse, Husets navn. A.359. Røros. Hjortkapellet		Rom nr. 101	Dato 11.11.2009
Bygningstype Gravkapell/Museum	Funksjon Forgang		Utfylt av: JBr

Loftet

Beskrivelse:

Loft over begge rom i kapellet. Oppgang fra luke i gangrommet.

Tilstand:

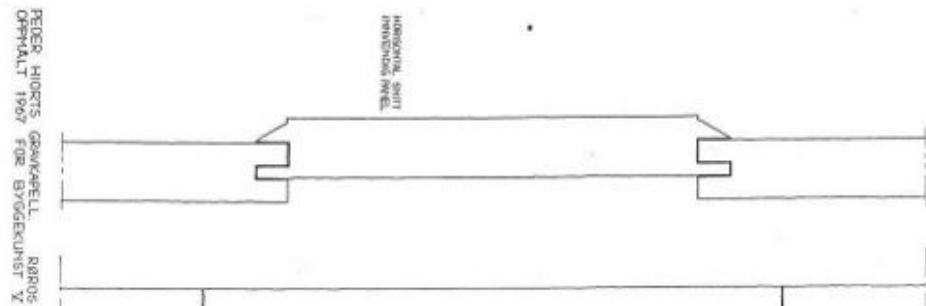
God. Tørt, ingen tegn til vannlekkasjer, Støvete og en del rusk og rask.

Anbefalte tiltak:

Ryddes og støvsuges.

<p>Tak</p>	 <p>Beskrivelse: Pløyd, høvlet panel, i fallende til dels store bredder. I nordøstre hjørne er det en takluke som måler ca. 45 x 79 cm. Luka er en labankluke, som hviler på taklista og på en kraftig profilert list som ligger i takflaten. Takflaten var opprinnelig malt hvit med limfarge. Nå malt hvit med mager linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det noe svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som den opprinnelige limfargen hadde.</p>
<p>Taklist</p>	<p>Beskrivelse: Profilert, smal taklist. (Se tegning under: Tak)Taklista var opprinnelig malt hvit med limfarge. Nå malt hvit med mager linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det noe svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taklista på nytt med limfarge. Taklista males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som den opprinnelige limfargen hadde.</p>

Vegger

Røros. Hjortkapellet. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Panel, sydøsthjørnet i gangrommet.

	<p>Beskrivelse: Pløyd, høvlet vekselpanel i fallende bredder. Største bredde, ca 30 cm. Kwartstoffsprofil på sidene av overliggerne. Malt fransk grå med tynt og meget ujevnt påført linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Skitten. Opp- og avskallinger i malingslagene. Malingen til dels kratig avvasket. Rustgjennomslag av spikrene. Malingen har skallet av i mange av kittingene over spikerhodene.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge, kraftig gul.</p>
<p>Dør</p>	<div data-bbox="628 591 1251 1384" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="868 1384 1011 1413" style="text-align: center;">Dør 101/Ut.</p> <div data-bbox="671 1447 1209 1939" data-label="Image"> </div> <p data-bbox="443 1939 1273 2002">Detalj av Dør 101/Ut som viser den fete oljelasuren som ligger på originalmalingen.</p>

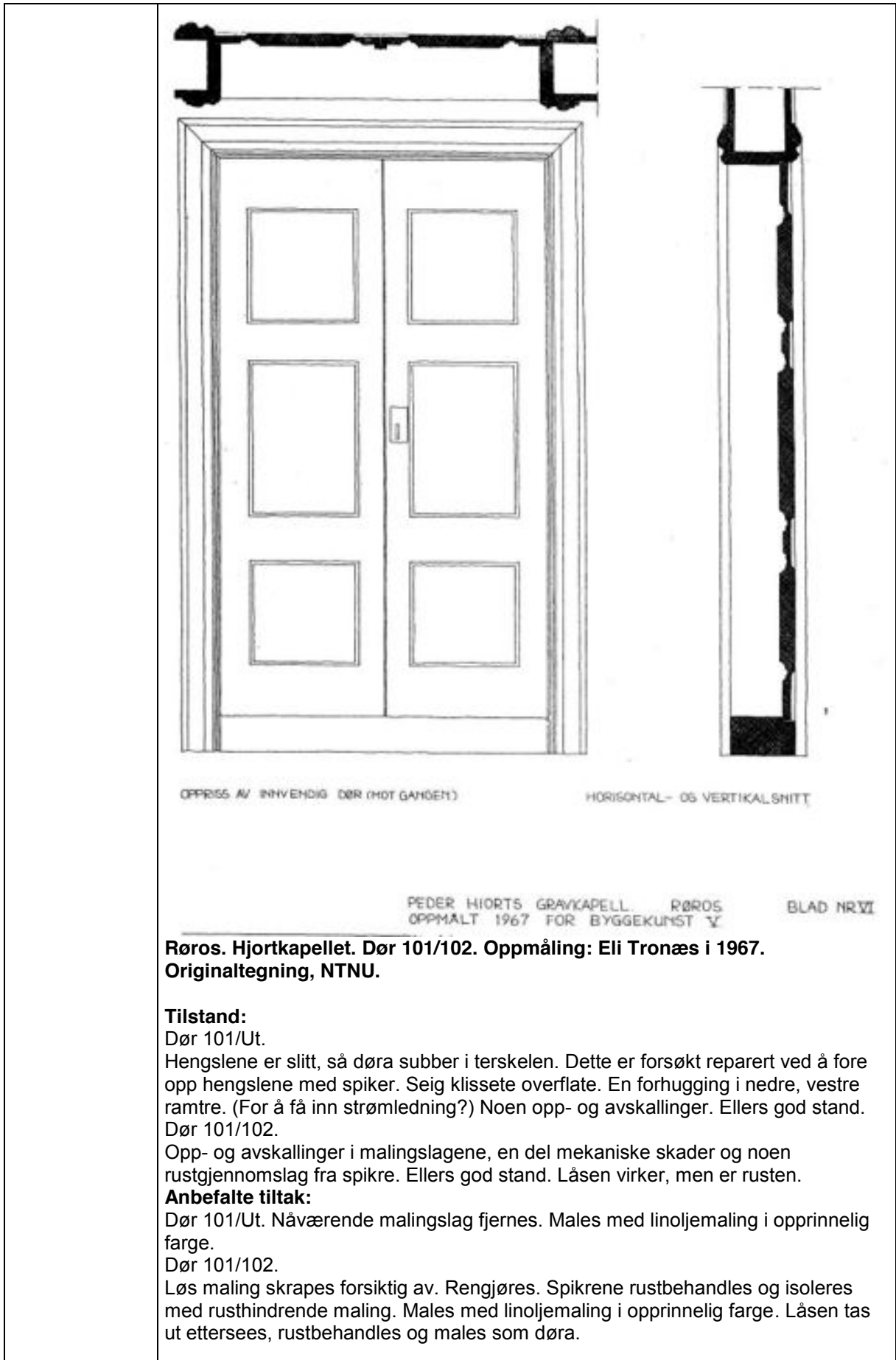
Beskrivelse:

Dør 101/Ut er en tofløyet dør med ramtre, fyllingskonstruksjon. Ramtrærne er kraftige, uten profiler. På grunn av at størrelsen på fyllingene er tilpasset den utvendige, skårne dekoren, har ulike fyllingene størrelse. Alle tre fyllingene er glatte og ligger lavere enn ramtrærne. Døra er malt med en tykk, seig delvis laserende mørk olivengrønnsort linoljemaling.

Dør 101/102.

Dør 101/102. er en tofløyet trefyllingsdør. Fyllingene er utenpåliggende, flate og har en enkel profil. Dørene er malt lys gråhvite med linoljemaling. Vestdøra har en delvis innstukket låskasse, uten vridere, kun med nøkkel til å låse fra utsiden.

Røros. Hjortkapellet. Dør 101/102. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Tilstand:

Dør 101/Ut.

Hengslene er slitt, så døra subber i terskelen. Dette er forsøkt reparert ved å fore opp hengslene med spiker. Seig klissete overflate. En forhugging i nedre, vestre ramtre. (For å få inn strømledning?) Noen opp- og avskallinger. Ellers god stand.

Dør 101/102.

Opp- og avskallinger i malingslagene, en del mekaniske skader og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand. Låsen virker, men er rusten.

Anbefalte tiltak:

Dør 101/Ut. Nåværende malingslag fjernes. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.

Dør 101/102.

Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge. Låsen tas ut ettersees, rustbehandles og males som døra.

<p>Dørgerikt</p>	<p>Beskrivelse: Dør 101/Ut. Døra har opprinnelige, kraftig profilerte barokkgerikter. Ca. 15 cm brede. Geriktene er malt med en tykk, seig delvis laserende mørk olivengrønnsort linoljemaling. Dør 101/102. Døra har opprinnelige, kraftig profilerte barokkgerikter. Ca. 15 cm brede. Geriktene er malt lys gråhvit med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Dør 101/Ut. Seig klissete overflate. Nedre del av vestgerikten har sprukket. Ellers god stand. Dør 101/102. Opp- og avskallinger i malingslagene og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand.</p> <p>Anbefalte tiltak: Dør 101/Ut. All maling fjernes, bortsett fra referansefeltene. Sprekker limes. Males med linoljemaling i opprinnelig farge. Dør 101/102. Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>
<p>Fotlist</p>	<p>Beskrivelse: Opprinnelig, lav profilert fotlist malt mørk olivengrønn med linoljemaling. Høy terskel, malt mørk olivengrønn med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Skittent. Opp og avskallinger, mekaniske skader og normal slitasje. Noen rustgjennomslag fra spikre.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>
<p>Gulv</p>	<p>Beskrivelse: Pløyd bordgulv som ligger nord syd. Fallende, til dels store bredder, opp mot 37 cm. Gulvet er malt mørk olivengrønt med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Skittent. Opp og avskallinger, mekaniske skader og normal slitasje. Noen rustgjennomslag fra spikre</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>

Rom 102. Kapell/gravrommet.

Topografisk Nr., Kommune, Adresse, Husets navn. A.359. Røros. Hjortkapellet	Rom nr. 102	Dato 11.11.2009
Bygningstype Gravkapell/Museum	Funksjon Kapell/gravrom	Utfyllt av: JBr

Rom 102. Sett mot nordvest

Rom 102. Sett mot nordøst

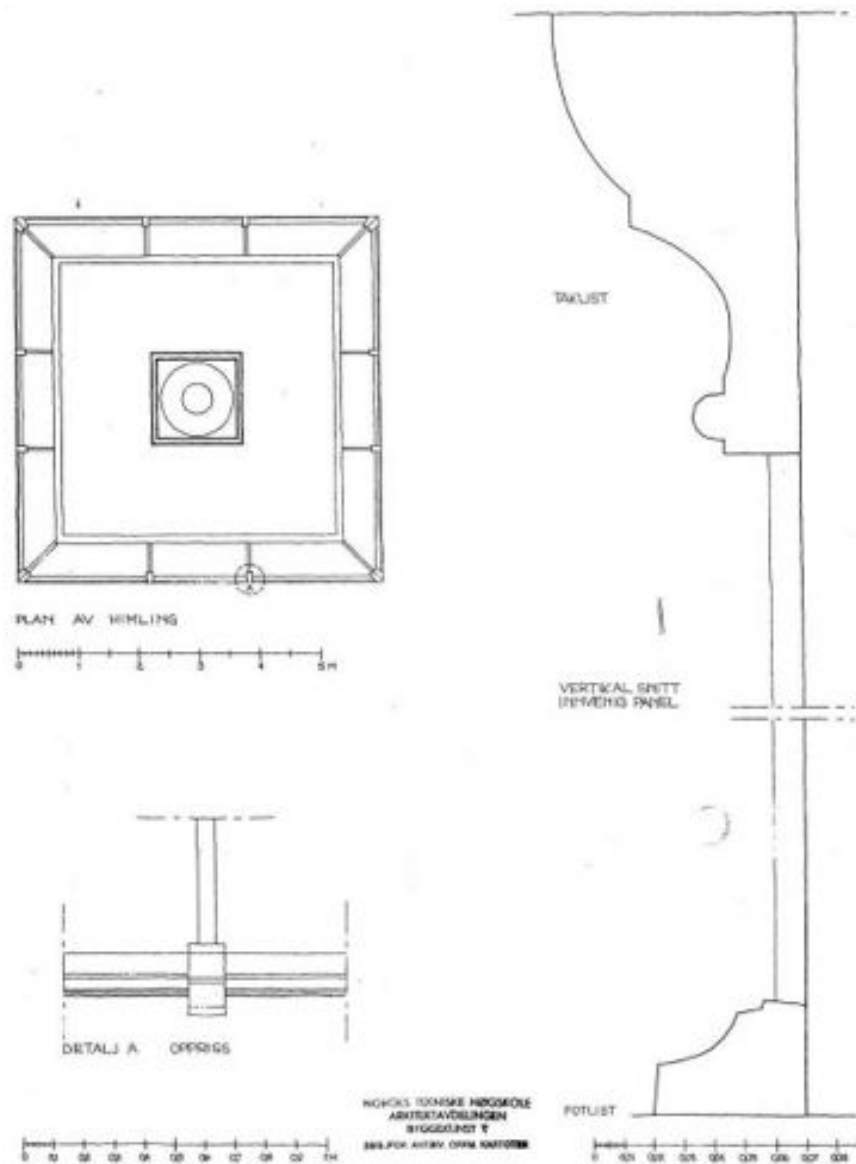

Rom 102, Sett mot sydvest.

Rom 102. Sett mot sydøst.

Takflaten

Rørø. Hjortkapellet. Takflaten og snitt gjennom innvendig panel.
Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Beskrivelse:

Takflaten.

Pløyd, høvlet panel, i fallende men likevel jevne bredder. Takflaten var opprinnelig malt hvit med limfarge. Limfargen i takflaten er vasket ned og nå malt hvit med mager linoljemaling.

Listverket rundt midtfeltet.

Midt i takflaten er det et kvadratisk felt, avgrenset av en bred, profilert list. Lista er malt fransk grå med matt linoljemaling, nesten samme farge som veggene, Mellom: 3502-Y og 2502-Y. Opprinnelig var lista malt hvit med limfarge. Før linoljemalingen ble påført, ble de limt makulatur over alle spikerhodene. Dette ble trolig gjort for å isolere mot rustgjennomslagene.

Det sirkelrunde prydfeltet.

Inne i det kvadratiske midtfeltet, er det plassert en sirkel av tynt treverk. Denne er så stor at den nesten fyller kvadratet. Sirkelen er malt ultramarin, med mager linoljemaling. Fargen er nærmest: 1555-R80B. Fargen er den opprinnelige fra 1789. På denne sirkelen er det i midten montert en sirkelrund flat, nedhengende "kuppel". Ut fra denne er det montert en rekke "lyn", "spyd" og "piler". Alt dette er belagt med slagmetall. Slagmetallbelegget er trolig opprinnelig.

Denne typen dekor har blitt brukt i sammenheng med det tidlige frimureriet i Norge. Det vil derfor være av interesse for historikere å se nærmere på om det er mulig å finne ut om Hjort var frimurer.

Tilstand:

Takflaten.

Forholdsvis god tilstand, bortsett fra at flaten er skitten og det er rustgjennomslag fra en del av spikrene.

Listverket rundt midtfeltet.

Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det mye svertesopp og muggangrep.

Det sirkelrunde prydfeltet.

Den blå bakgrunnsfargen er blakket. Slagmetallet har ikke vært godt nok fernissert, slik at det har anløpt noe.

Anbefalte tiltak:

Takflaten.

Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brykkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.

Listverket rundt midtfeltet.

All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brykkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.

Det sirkelrunde prydfeltet.

Den blå bunnen renses og regenereres. Fernisseres. Slagmetallet renses og fernisseres.

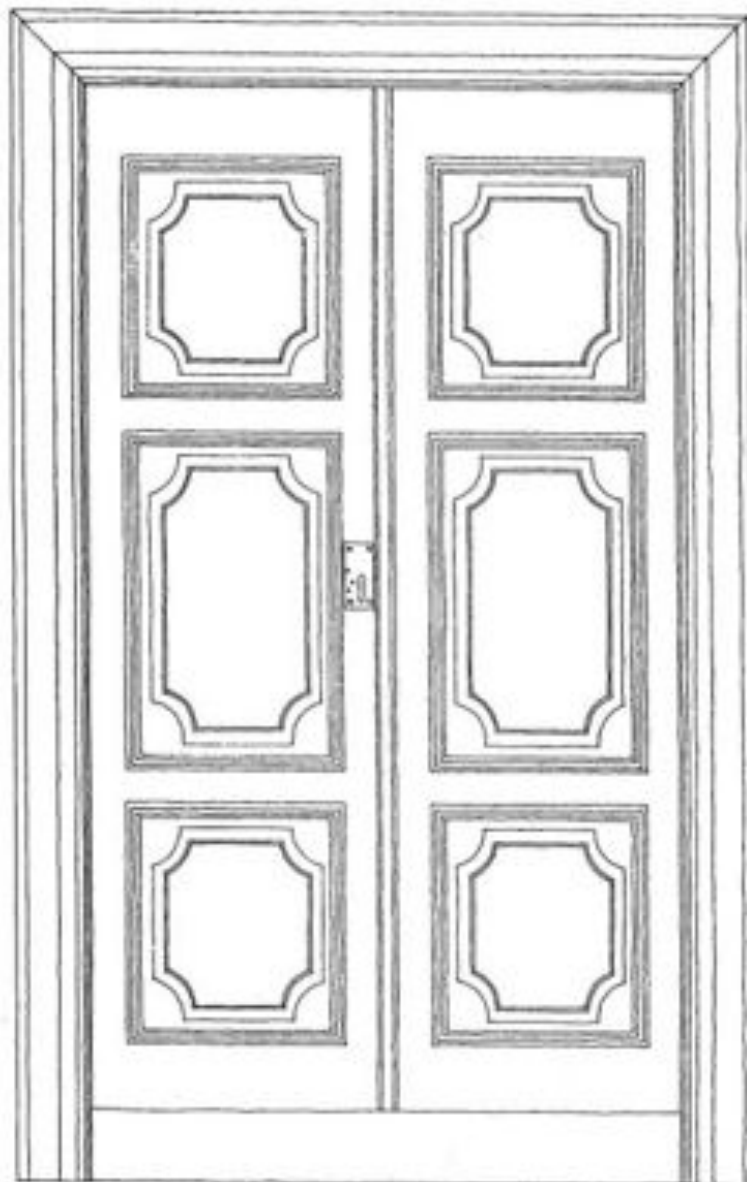
<p>Taklist i overgangen mellom takflaten og hulkilen</p>	<p>Beskrivelse: <u>Listverket rundt takflaten.</u> Rundt takflaten går det en profilert taklist i overgangen mellom takflaten og den store hulkilen. Lista er malt fransk grå med matt linoljemaling, nesten samme farge som veggene, Mellom: 3502-Y og 2502-Y. Opprinnelig var lista malt hvit med limfarge. Før linoljemalingen ble påført, ble de limt makulatur over alle spikerhodene. Dette ble trolig gjort for å isolere mot rustgjennomslagene.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det mye svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.</p>
<p>Gesims</p>	 <p>Beskrivelse: Mellom takflaten og veggene er det en bred kraftig gesims. Gesimsen er formet som en stor hulkil laget av samme type bord som i takflaten. Gesimsen var opprinnelig malt hvit med limfarge. Limfargen i takflaten er vasket ned og nå malt hvit med mager linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Forholdsvis god tilstand, bortsett fra at flaten er skitten og det er rustgjennomslag fra en del av spikrene.</p> <p>Anbefalte tiltak: Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.</p>
<p>Taklist mellom vegg og gesims.</p>	<p>Beskrivelse: Mellom gesimsen og veggflaten går det en profilert taklist i overgangen mellom veggflaten og den store hulkilen. Lista er malt fransk grå med matt linoljemaling, nesten samme farge som veggene, Mellom: 3502-Y og 2502-Y. Opprinnelig var lista malt hvit med limfarge. Før linoljemalingen ble påført, ble de limt makulatur over alle spikerhodene. Dette ble trolig gjort for å isolere mot rustgjennomslagene.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det mye svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.</p>

<p>Profilerte vertikale "ribbelister" i hulkilen</p>	<p>Beskrivelse: I alle hjørnene og vertikalt på tvers av gesimsene går det profilerte lister. Listene "hviler" på utsveifete konsoller, som går fra veggflaten og opp i gesimsen. Listene er malt fransk grå med matt linoljemaling, nesten samme farge som veggene, Mellom: 3502-Y og 2502-Y. Opprinnelig var lista malt hvit med limfarge. Før linoljemalingen ble påført, ble de limt makulatur over alle spikerhodene. Dette ble trolig gjort for å isolere mot rustgjennomslagene.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det mye svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.</p>
<p>Løpelist under taklista mellom vegg og gesims.</p>	<p>Beskrivelse: Under den nedre taklista løper det hele rommet rundt en tynn profilert list. Listen er ikke gjennomgående, men brytes av konsollene. Listene er malt mørk rødbrun 8010-Y70R med matt linoljemaling. Opprinnelig var lista malt hvit med limfarge. Før linoljemalingen ble påført, ble de limt makulatur over alle spikerhodene. Dette ble trolig gjort for å isolere mot rustgjennomslagene.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det mye svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.</p>
<p>Konsoller</p>	<p>Beskrivelse: Fra hulkilen og ned på veggene er det montert utsveifete konsoller. Det er to, sammensatt til en i hvert hjørne og to på hver langside av veggene. Konsollene er malt mørk oker, mellom: 6010-Y50R og 7010-Y50R med matt linoljemaling. Opprinnelig var konsollene malt hvite med limfarge. Før linoljemalingen ble påført, ble de limt makulatur over alle spikerhodene. Dette ble trolig gjort for å isolere mot rustgjennomslagene.</p> <p>Tilstand: Linoljemalingen har blitt påført uten at limfargen er vasket ned først. Dette har resultert i store opp- og avskallinger i malingslagene. Under limfargen er det mye svertesopp og muggangrep.</p> <p>Anbefalte tiltak: All maling fjernes. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med hvit, rusthindrende maling. På grunn av at det i deler av året er meget høy relativ luftfuktighet i rommet, anbefales det ikke å male taket på nytt med limfarge. Takflaten males derfor brukket hvit, med helt matt linoljemaling. Fargen brekkes fordi den da får samme karakter som limfargen hadde.</p>

<p>Vegger</p>	<div data-bbox="517 194 1362 817" data-label="Image"> </div> <p style="text-align: center;">Rom 102. Sydveggen med vindu.</p> <p>Beskrivelse: Pløyd, høvlet vekselpanel i fallende bredder. Største bredde, ca 30 cm. Kwartstoffsprofil på sidene av overliggerne. Malt fransk grå med tynt og ujevnt påført linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Skitten. Opp- og avskallinger i malingslagene. Rustgjennomslag av spikrene.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>
<p>Hyller.</p>	<p>Beskrivelse: På begge sider av inngangsdøra er det satt inn store hyller. Hyllene er ca. 246 cm høye, og fyller veggflatene fra østveggen til østre dørgerikt og fra vestveggen til vestre dørgerikt. Hyllene er malt grå med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Noen opp- og avskallinger og mekaniske skader, ellers god stand.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge. Se også avsnittet om generelle anbefalte tiltak.</p>
<p>Vindu</p>	<p>Beskrivelse: Mot syd er det et opprinnelig vindu. Vinduet er et såkalt "Københavnervindu" . Det vil si et krysspostvindu med profilert midtpost og sentralt plassert losholt og fire like store rammer med 2 x 3 glass med stående format i hver ramme. Nedre ramme mot øst og øvre ramme mot vest er hengslet på midtposten og er til å åpne. De to andre rammene er faste. Vinduet er malt lys gråhvit med linoljemaling. I krysset mellom losholten og midtposten er det et hull med metallbeslag, laget for å kunne tre gjennom en bolt for å feste de utvendige vinduslemmene.</p> <p>Tilstand: Opp- og avskallinger i malingslagene og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>

<p>Vinduskarmer</p>	<p>Beskrivelse: Vinduet har brede karmer. Sidekarmene ca 26 cm brede er formet som smyg, dvs. at de er skrådd utover fra vinduet. Karmene er malt lys gråhvit med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Opp- og avskallinger i malingslagene og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>
<p>Vindusgerikt</p>	<p>Beskrivelse: Vinduet har opprinnelige, kraftig profilerte barokkgerikter. Ca. 12 cm brede. Geriktene er malt lys gråhvit med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Opp- og avskallinger i malingslagene og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>

Dør

OPPRISS AV INNENDIG DØR (MOT DET STORE ROMMET)

NORGES TEKNISKE HØGSKOLE
ARKITEKTAVDELINGEN
BYGGESNET 7
SEIL FOR ANTRIK. OPPM. KARTDRAK

Røros. Hjortkapellet. Oppmåling: Eli Tronæs i 1967. Originaltegning, NTNU.

Beskrivelse:

Mellom rom 102 og 101 er det en tofløyet trefyllingsdør. Både ramtrær og fyllinger har profiler. Fyllingene har konkave, profilerte avslutninger i alle hjørnene. Dørene er malt lys gråhvite med linoljemaling. Vestdøra har en delvis innstukket låskasse, uten vridere, kun med nøkkel til å låse fra utsiden.

Tilstand:

Opp- og avskallinger i malingslagene, en del mekaniske skader og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand. Låsen virker, men er rusten.

Anbefalte tiltak:

Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge, lys grå. Glans 25 – 30. Låsen tas ut ettersees, rustbehandles og males som døra.

Dørkarm

Beskrivelse:

Karmen er malt lys gråhvite med linoljemaling.

Tilstand:

Opp- og avskallinger i malingslagene og noen rustgjennomslag fra spikre, mekaniske skader. Ellers god stand.

Anbefalte tiltak:

Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.

<p>Dørgerikt</p>	<p>Beskrivelse: Dørene har opprinnelige, kraftig profilerte barokkgerikter. Ca. 15 cm brede. Geriktene er malt lys gråhvit med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Opp- og avskallinger i malingslagene og noen rustgjennomslag fra spikre. Ellers god stand.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>
<p>Fotlist og terskel</p>	<p>Beskrivelse: Opprinnelig, lav profilert fotlist malt mørk olivengrønn med linoljemaling. Høy terskel, malt mørk olivengrønn med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Skittent. Opp og avskallinger, mekaniske skader og normal slitasje. Noen rustgjennomslag fra spikre.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge.</p>
<p>Gulv</p>	<p>Beskrivelse: Pløyd bordgulv som ligger nord syd. Fallende, til dels store bredder, opp mot 37 cm. Gulvet er skjøtt midt på i øst vestlig retning. 3 luker ned til gravkjelleren under. Gulvet er malt mørk olivengrønt med linoljemaling.</p> <p>Tilstand: Skittent. Opp og avskallinger, mekaniske skader og normal slitasje. Noen rustgjennomslag fra spikre. Det er en kraftig setning i gulvet langs sydveggen. Denne er svært gammel, og har trolig oppstått like etter at kapellet ble bygget.</p> <p>Anbefalte tiltak: Løs maling skrapes forsiktig av. Rengjøres. Spikrene rustbehandles og isoleres med rusthindrende maling. Males med linoljemaling i opprinnelig farge</p>
<p>Gravkjelleren/ krypten</p>	 <p>Gravkjelleren med en av sammensynkningene i sanden som trolig markerer kanten av en kollapset kiste.</p>

Gravkjelleren. Spor i sanden viser hvor vannet renner i bekker gjennom rommet.

Sanden har meget høyt fuktinnhold.

Beskrivelse:

Under gulvet i rom 102. Grov Peder Hjort ut en gravkjeller. Da kapellet sto ferdig plasserte han levningene av egne familiemedlemmer i kister i gravkjelleren. Da han selv døde i 1789 ble han gravlagt i kiste i gravkjelleren. Kistene sto synlige fram til kjelleren ble fylt med sand. Sanden ligger så tykt at den dekker alle kistene i gravkjelleren. Det har ikke lyktes NIKU å stadfeste når sandfyllingen av gravkjelleren ble gjort, men det ser ut til at det var omkring århundreskiftet til 1900.

Tilstand:

Det renner stadig vann inn i gravkjelleren. Sanden er derfor alltid våt eller svært fuktig. Det er tydelige spor i sanden som viser at vannet har rent inn i små bekker. Den høye fuktigheten kombinert med tyngden av sanden har trolig fått kistene til å råtne og kollapse. Dette vises ved at det er flere rektangulære sammensynkninger i sandoverflaten. Sanden virker som et stort fuktmagasin. Dette er lite heldig for klimaet i bygningen.

Anbefalte tiltak:

Sanden bør fjernes for å dempe den høye fuktigheten som magasineres under gulvet. Sanden kan fjernes ved hjelp av vakuumsuger. Dette må gjøres med stor forsiktighet og med respekt for de begravelsene som ligger i gravkjelleren. Alle rester av begravelser må ikke røres. Hvis kistene er gått i oppløsning flyttes levningene over i nye, enkle kister som kan lages på Røros.

Fargeundersøkelser, interiøret.

Metode for undersøkelsene

Fargeundersøkelsen ble gjort ved lagvise avdekkinger og registrering av malingslag (fargetrapper), samt kontrollprøver med skalpell på bygningselementene og vurdering av overflater i feltmikroskop på stedet.

Fargeundersøkelsen ble i hovedsak utført i kunstlys.

Resultatet av undersøkelsene er i hovedsak basert på funn på stedet. Det er i tillegg støpt inn snitt av materialprøver tatt ut i bygningen som er undersøkt i NIKUs laboratorium i Oslo.

Fargeregistrering

Fargeregistrering ble gjort ved bruk av NCS-systemet, som er et system for fargebeskrivelse.⁷ Fargekodene skal i de fleste tilfellene oppfattes som veiledende, ettersom det sjelden er mulig å finne én NCS-kode som fullstendig samsvarer med den avdekkete fargen. Dersom det er oppgitt to koder med skråstrek mellom, anses fargen å ligge mellom de to kodene. Det må også tas høyde for at de avdekkete malingene gjerne er skitne, avblekete og nedslitte, og at fargene derfor kan se annerledes ut enn da malingene ble påført. Oljen i oljebaserte malinger gulner dessuten når den ikke utsettes for lys. Det betyr at de fargene som avdekkes vanligvis er for varme eller gule i forhold til hvordan de opprinnelig har vært. Dette er særlig kritisk for blå og grå farger. Oljen vil blekes når fargen står fremme i lyset.

Malerikonservatorene tar hensyn til disse endringene når fargene kodes. Det innebærer at de kodene som oppgis og anbefales i denne rapporten kan benyttes ved en eventuell oppmaling av Hjortkapellet.

⁷ Natural Color System® Index 2009

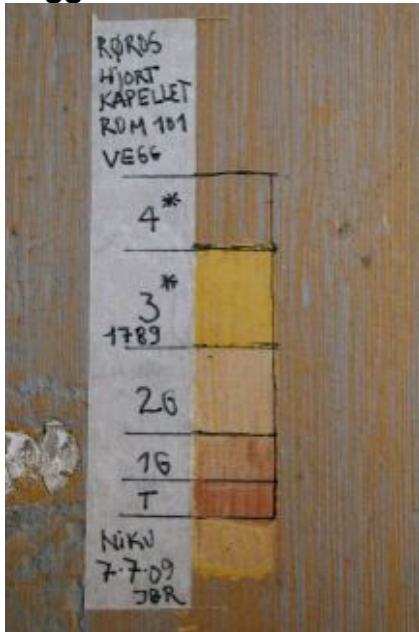
Resultatet av fargeundersøkelsene, interiør.

Rom 101. Forgang.

Tak og taklist

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Hvit	Hvit	Limfarge	07
Lag 2	Hvit	Hvit	Limfarge	07
Lag 3	Hvit	Hvit	Oljebasert grunning	
Lag 4	Hvit	Hvit	Oljebasert maling	15
Lag 5 Nåværende farge	Hvit	Hvit	Oljebasert maling	15

Vegger.

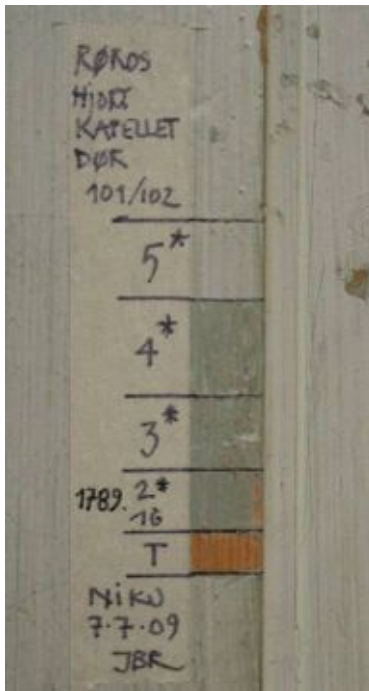

Stratigrafisk fargelagsavdekking, panel.

Vegger.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Gulbeige	2030-Y20R	Tynn, oljebasert grunning	
Lag 2	Gulbeige	2030-Y20R	Oljebasert grunning	07
Lag 3 Opprinnelig farge. 1782	Skarp gul	Mellom: 1080-Y og 2060-Y. Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve	Oljebasert maling	20-25
Lag 4 Nåværende farge	Grå	3502-Y	Oljebasert maling Tynt påført	20-25

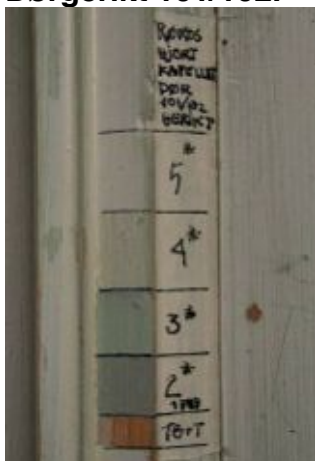
Dør 101/102.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, dør 101/102.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Lys blågrå	Ikke kodet	Oljebasert grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Lys blågrå	Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve	Oljebasert maling	25-30
Lag 3	Lys grågrønn	Lysere enn: 3010-G10Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 4	Lys grågrønn	2005-G80Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 5 Nåværende farge	Lys gråhvit	1502-G	Oljebasert lasur	25-30

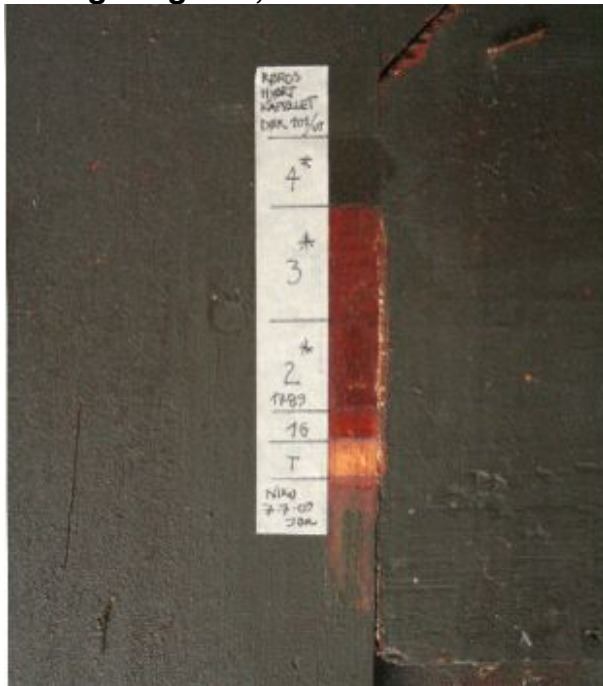
Dørgerikt 101/102.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, dørgerikt 101/102.

Dørgerikt 101/102.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Lys blågrå	Ikke kodet	Oljebasert grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Lys blågrå	Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve	Oljebasert maling	25-30
Lag 3	Lys grågrønn	Lysere enn: 3010-G10Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 4	Lys grågrønn	2005-G80Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 5 Nåværende farge	Lys gråhvit	1502-G	Oljebasert lasur	25-30

Dør og dørgerikt, 101/Ut.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, dør 101/Ut

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Rød, mørk jernoksid	6030-Y80R	Oljebasert grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Rød, mørk jernoksid	6030-Y80R	Oljebasert maling	25-30
Lag 3	Rød, mørk jernoksid	6030-Y80R	Oljebasert maling	25-30
Lag 4 Nåværende farge	Mørk grønnsort	8010-G70Y	Oljebasert maling	45-50

Fotlist og gulv.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Grå	7005-Y20R	Oljebasert maling	35-40
Lag 2	Grå	6005-Y20R	Oljebasert maling	35-40
Lag 3	Lys grå	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Oljebasert grunning	35-40
Lag 4	Lys grå	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Oljebasert maling	35-40
Lag 5	Mørk olivengrønn	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y	Oljebasert grunning	
Lag 6 Nåværende farge	Mørk olivengrønn	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y	Oljebasert maling	35-40

Periodeskjema. Rom 101. Forgang.

Hvis ikke annet er oppgitt, er malingen oljebasert, dvs. linoljemaling

Perioder	1 1782 <i>Opprinnelige farger</i>	2	3	4 Nåværende farger
Tak og taklist	<i>Hvit limfarge.</i>	Hvit limfarge.	. Hvit	Hvit
Vegger	<i>Skarp gul Mellom: 1080-Y og 2060-Y. Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve</i>	→	→	Grå, 3502-Y
Dører	<i>Dør 101/Ut Mørk rødbrun 6030-Y80R Dør 101/102 Lys blågrå. Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve</i>	Dør 101/Ut Mørk rødbrun 6030-Y80R Dør 101/102 Lys grågrønn. Lysere enn: 3010-G10Y	Dør 101/Ut Mørk grønnsort 8010-G70Y Dør 101/102 Lys grågrønn. 2005-G80Y	Dør 101/Ut → Dør 101/102 Grå, 1502-G
Dørgerikter	<i>Dør 101/Ut Mørk rødbrun 6030-Y80R Dør 101/102 Lys blågrå. Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve</i>	Dør 101/Ut Mørk rødbrun 6030-Y80R Dør 101/102 Lys grågrønn. Lysere enn: 3010-G10Y	Dør 101/Ut Mørk grønnsort 8010-G70Y Dør 101/102 Lys grågrønn. 2005-G80Y	Dør 101/Ut → Dør 101/102 Grå, 1502-G
Fotlist	<i>Grå 7005-Y20R</i>	6005-Y20R	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y
Gulv	<i>Grå 7005-Y20R</i>	6005-Y20R	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y

Rom 101. Forgang. Anbefalte tiltak.

Når man ser bort fra uthus og stabbur, er Hjortkapellet med stor sannsynlighet Norges best bevarte og komplette bygning fra 1700- tallet. I interiøret er alle delelementer bevart uten endringer. Det er derfor etter NIKUs mening riktig å tilbakeføre kapellet til det utseendet det hadde da det sto ferdig i 1782.

De opprinnelige fargene og fargesettingen var meget tidstypiske.

Følgende tiltak anbefales:

Bygnings- element	1 1782 Opprinnelige farger og materialer
Tak og taklist	<i>Males i mager hvit oljebasert maling. Glans 07.</i>
Vegger	<i>Males skarp gul med linoljemaling. Mellom:1080-Y og 2060-Y. Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve. Glans 25-30</i>
Dører	<i>Dør 101/Ut. Males mørk rødbrun med linoljemaling. 6030-Y80R</i> <i>Dør 101/102 Males Lys blågrå med linoljemaling. Mellom:3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve. Glans 25-30</i>
Dørgerikter	<i>Dør 101/Ut. Males mørk rødbrun med linoljemaling. 6030-Y80R</i> <i>Dør 101/102 Males Lys blågrå med linoljemaling. Mellom:3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve. Glans 25-30</i>
Fotlist	<i>Males grå med linoljemaling. 7005-Y20R. Glans 30.</i>
Gulv	<i>Males grå med alkydbasert gulvmaling for tre. (Jotun Oxan for tregulv) 7005-Y20R. Glans 40-50.</i>

Resultatet av fargeundersøkelsene, interiør.

Rom 102. Kapellet/gravrommet.

Tak og taklist

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Hvit	Hvit	Limfarge	07
Lag 2	Hvit	Hvit	Limfarge	07
Lag 3	Hvit	Hvit	Oljebasert grunning	
Lag 4	Hvit	Hvit	Oljebasert maling	15
Lag 5 Nåværende farge	Hvit	Hvit	Oljebasert maling	15

Opprinnelige farger på listverket og dekorelementene i taket:

Løpelista under hulkilen/gesimsen:

Hvit limfarge.

Konsollene:

Hvit limfarge.

Taklist, ribber og feltinndelingslister:

Hvit limfarge.

Bakgrunnen i midtfeltet:

Ultramarin, 1555-R80B. Står med opprinnelig farge.

”Stjernen” i midtfeltet:

Forgylt med slagmetall. Står med opprinnelig forgylling.

Nåværende farger på listverket og dekorelementene i taket:

Løpelista under hulkilen/gesimsen:

Mørk oker. 8010-Y70R

Konsollene:

Mørk sandstein. Mellom: 6010-Y50R og 7010-Y50R

Taklist, ribber og feltinndelingslister:

Fransk grå. Mellom: 3502-R og 2502-R

Bakgrunnen i midtfeltet:

Ultramarin, 1555-R80B

”Stjernen” i midtfeltet:

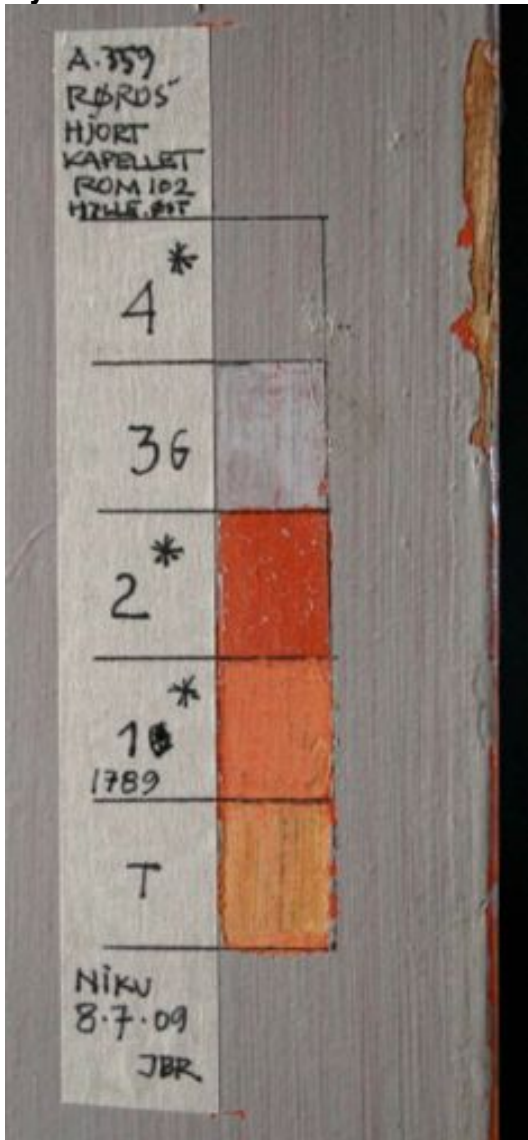
Forgylt med slagmetall

Vegger.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, panel.

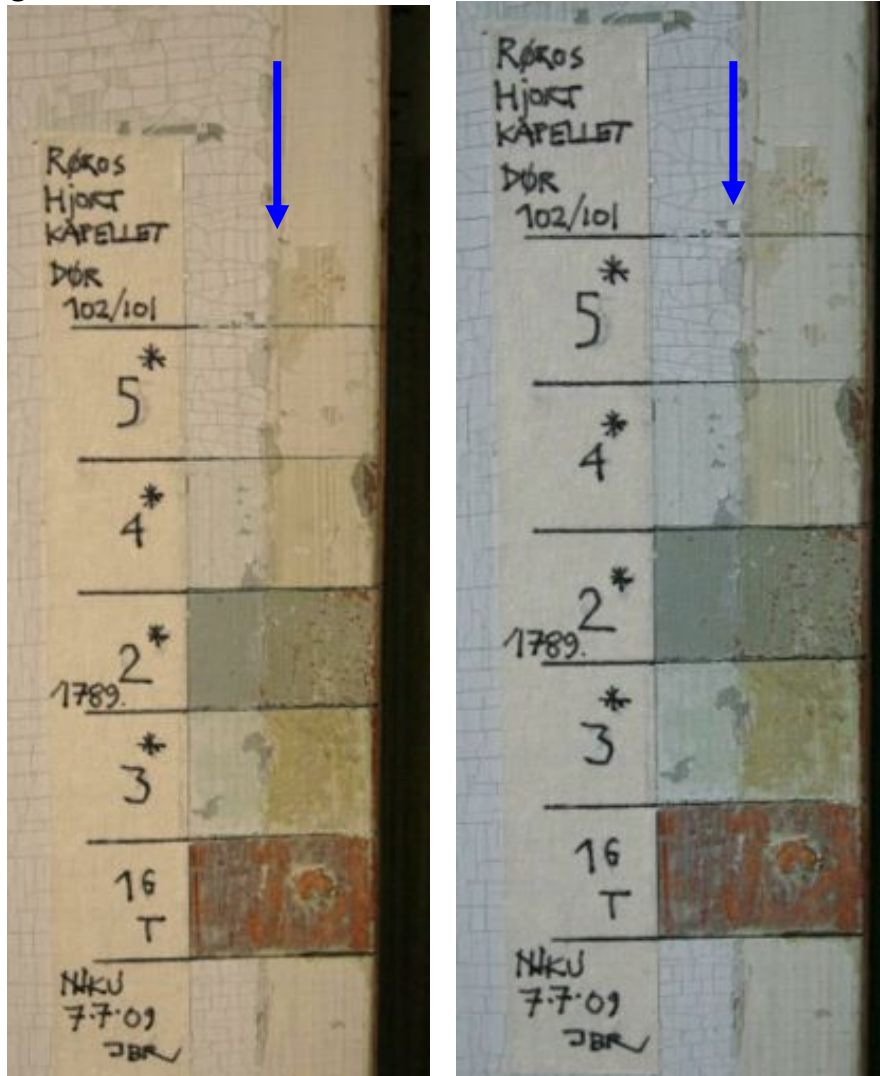
Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Lys guloker	2020-Y40R	Tynn, oljebasert grunning	
Lag 2	Rosa	Mellom: 2040-Y60R og 2030-Y60R	Oljebasert grunning	
Lag 3 Opprinnelig farge. 1782	Rosa	Mellom: 2040-Y60R og 2030-Y60R Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve	Oljebasert maling	20-25
Lag 4	Lys gul oker	3502-Y	Oljebasert grunning	
Lag 5	Terrakotta	Mellom: 2050-Y50R og 2050-Y60R	Oljebasert maling	20-25
Lag 6	Lys fransk grå	2502-Y	Oljebasert grunning	
Lag 7 Nåværende farge	Fransk grå	2502-Y På grunn av gjennomslag fra fargelag 5 blir dette laget fransk grå.	Oljebasert maling	20-25

Hyller.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, hyller.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Rosa	Mellom: 2040-Y60R og 2030-Y60R Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve	Oljebasert maling	20-25
Lag 2	Terrakotta	Mellom: 2050-Y50R og 2050-Y60R	Oljebasert maling	20-25
Lag 3	Grå	Mellom: 2500-N og 3000-N	Oljebasert grunning	
Lag 4 Nåværende farge	Grå	Mellom: 2500-N og 3000-N	Oljebasert maling	25-30

Dør og dørgerikter. 102/101.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, dør 102/102. Foto tatt i dagslys til venstre og kunstlys til høyre. Den høyre delen av prøvene til høyre for de blå pilene har alltid stått dekket av dørkarmen. Legg merke til den store forskjellen det er på høyre og venstre del av de samme prøvene. Det er overflatene på samme fargelag vi observerer, men i høyre del er oljen i malingen kraftig gulnet. I venstre del kan vi observere at malingslagene er vesentlig mer krakelert og nedbrutt på grunn av sollys. Ved koding av avdekkete farger er det lett å feiltolke resultatene hvis ikke disse nedbrytningsfaktorene kjennes og tas med i vurderingene.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lys grå			
Lag 1	Lys grå	1500-N	Oljebasert grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Blågrå	Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 3	Lys grågrønn	Lysere enn: 2010-G30Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 4	Lys grågrønn	0804-G20Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 5 Nåværende farge	Lys gråhvit	0500-N	Oljebasert lasur	25-30

Vindu og vindusgerikter.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, vindusgerikt.

Avdekking av eldste fargelag på vinduet.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1	Lys blågrå	3010-G50Y	Oljebasert grunning	
Lag 2 Opprinnelig farge. 1782	Blågrå	3010-G50Y	Oljebasert maling	25-30
Lag 3	Lys blågrønn	1515-B50G	Oljebasert maling	25-30
Lag 4	Hvit	Hvit	Oljebasert grunning	
Lag 5 Nåværende farge	Hvit	Hvit	Oljebasert maling	25-30

Fotlist og gulv.

Stratigrafisk fargelagsavdekking, gulvet.

Fargelag	Farge	NCS S nummer	Materialer	Glans
Lag 0. Tre	Lyst			
Lag 1 Opprinnelig farge. 1782	Grå	7005-Y20R	Oljebasert maling	35-40
Lag 2	Grå	6005-Y20R	Oljebasert maling	35-40
Lag 3	Lys grå	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Oljebasert grunning	
Lag 4	Lys grå	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Oljebasert maling	35-40
Lag 5	Mørk olivengrønn	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y	Oljebasert grunning	
Lag 6 Nåværende farge	Mørk olivengrønn	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y	Oljebasert maling	35-40

Periodeskjema. Rom 102. Kapellet/gravrommet.

Hvis ikke annet er oppgitt, er malingen oljebasert, dvs. linoljemaling

Perioder	1 1782 <i>Opprinnelige farger</i>	2	3	4 Nåværende farger
Tak og taklist	<i>Hvit limfarge.</i>	Hvit limfarge.	Hvit	Hvit
Løpelista under hulkilen/ gesimsen:	<i>Hvit limfarge</i>	Hvit limfarge.	Hvit	Mørk oker. 8010-Y70R
Konsollene:	<i>Hvit limfarge</i>	Hvit limfarge.	Hvit	Mørk sandstein. Mellom: 6010-Y50R og 7010-Y50R
Taklist, ribber og felt inndelingslister	<i>Hvit limfarge</i>			Fransk grå. Mellom: 3502-R og 2502-R
Bakgrunnen i midtfeltet:	<i>Ultramarin, 1555-R80B. Står med opprinnelig farge.</i>	→	→	→
”Stjernen” i midtfeltet:	<i>Forgylt med slagmetall. Står med opprinnelig forgylling.</i>	→	→	→
Vegger	<i>Rosa. Mellom: 2040-Y60R og 2030-Y60R Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve</i>	→	Terrakotta Mellom: 2050-Y50R og 2050-Y60R	Fransk grå. 2502-Y På grunn av gjennomslag fra fargelag 4 blir dette laget fransk grå.
Hyller	<i>Rosa. Mellom: 2040-Y60R og 2030-Y60R Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve</i>	→	Terrakotta Mellom: 2050-Y50R og 2050-Y60R	Grå. Mellom: 2500-N og 3000-N
Vindu	<i>Blågrå 3010-G50Y</i>	→	Lys blågrønn 1515-B50G	Hvit
Vindusgerikter	<i>Blågrå 3010-G50Y</i>	→	Lys blågrønn 1515-B50G	Hvit
Dører	<i>Dør 102/101 Grå. Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y</i>	Dør 102/101 Lys grågrønn Lysere enn: 2010-G30Y	Dør 102/101 Lys grågrønn 0804-G20Y	Dør 102/101 Lys gråhvit 0500-N

Dørgerikter	<i>Dør 102/101 Grå. Mellom: 3005-G20Y og 4005-G20Y</i>	Dør 102/101 Lys grågrønn Lysere enn: 2010-G30Y	Dør 102/101 Lys grågrønn 0804-G20Y	Dør 102/101 Lys gråhvit 0500-N
Fotlist	<i>Grå 7005-Y20R</i>	6005-Y20R	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y
Gulv	<i>Grå 7005-Y20R</i>	6005-Y20R	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: 2000-N	Fargen er ikke mulig å kode, men den ligger nærmest: Mellom: 7005-G80Y og 8005-G80Y

Rom 102. Kapellet/gravrommet. Anbefalte tiltak.

Når man ser bort fra uthus og stabbur, er Hjortkapellet med stor sannsynlighet Norges best bevarte og komplette bygning fra 1700- tallet. I interiøret er alle delelementer bevart uten endringer. Det er derfor etter NIKUs mening riktig å tilbakeføre kapellet til det utseendet det hadde da det sto ferdig i 1782.

De opprinnelige fargene og fargesettingen var meget tidstypiske.

Følgende tiltak anbefales:

Bygnings- element	1 1782 <i>Opprinnelige farger og materialer</i>
Tak og taklist	<i>Males i mager hvit oljebasert maling. Glans 07.</i>
Vegger	<i>Males skarp gul med linoljemaling. Mellom:1080-Y og 2060-Y. Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve. Glans 25-30</i>
Dører	<i>Dør 101/Ut. Males mørk rødbrun med linoljemaling. 6030-Y80R Dør 101/102 Males Lys blågrå med linoljemaling. Mellom:3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve. Glans 25-30</i>
Dørgerikter	<i>Dør 101/Ut. Males mørk rødbrun med linoljemaling. 6030-Y80R Dør 101/102 Males Lys blågrå med linoljemaling. Mellom:3005-G20Y og 4005-G20Y Fargen er ikke mulig å kode, og må blandes på stedet etter prøve. Glans 25-30</i>
Fotlist	<i>Males grå med linoljemaling. 7005-Y20R. Glans 30.</i>
Gulv	<i>Males grå med alkydbasert gulvmaling for tre. (Jotun Oxan for tregulv) 7005-Y20R. Glans 40-50.</i>

Videre tiltak i interiøret.

Utstillinger.

I tillegg til de anbefalte tiltakene som er relatert til reparasjons- restaurerings- og malerarbeider mener NIKU at det ville være av stor allmenn interesse å legge kapellet til rette for at det kan åpnes for publikum, slik at kapellet for eksempel kan besøkes i deler av kirkas åpningstider.

I den sammenheng anbefaler NIKU at det i samarbeid med Rørosmuseet lages to miniatutstillinger. Disse kan presenteres på øst- og vestveggene, og eventuelt på bord og monterte plassert foran veggene.

Den ene utstillingen bør være relatert til Peder Hjort og hans liv og levnet.

Den andre utstillingen bør være relatert til Peder Hjorts Stiftelse og Peder Hjorts gravkapell.

Rydding.

NIKU anbefaler at kapellet ryddes.

All arkivalia som er knyttet til Peder Hjort og Hjorts Stiftelse og som ikke er i aktiv bruk i forbindelse med daglig drift og den årlige utdelingen av garn og strikkeplagg, bør få betryggende oppbevaring i Statsarkivet i Trondheim. Arkivalia av spesiell interesse, som for eksempel skal brukes i utstillingene om stiftelsen eller Peder Hjort, skannes og evt. rammes inn.

Generelt om oppbevaring av løse gjenstander i kapellet.

I kapellet finnes det en rekke gjenstander som ikke lenger er i bruk. Dette kan være gjenstander kulturhistorisk interesse. På grunn av oppbevaringsforholdene står noen av gjenstandene i fare for å bli ødelagt på grunn av oppbevaringsforholdene. Peder Hjorts Stiftelse bør derfor snarest foreta en gjennomgående opprydding og registrering av kapellets gjenstander. Stiftelsen bør samarbeide med Rørosmuseet i rydde- og registreringsprosessen.

Merking.

Løpenummer. Alle gjenstander som har tilknytning til kapellet og som skal tas vare på, merkes med en merkelapp som knyttes fast, eller festes med et selvlåsende kabelbånd (strips) av plast til gjenstanden. Hver gjenstand gis et fortløpende nummer. På merkelappen skrives: Gjenstandens nummer, hva gjenstanden er, hvor den ble funnet, hvem som pakket den, og dato for registrering.

Inventarprotokoll.

Det føres en inventarprotokoll for alle de gjenstandene som registreres.

Fotografering.

Gjenstanden fotograferes. Det tas digitale bilder av hver gjenstand. Bildet gis samme filnavn som gjenstandens merkelapp. Bildet med tilhørende tekst legges inn i et enkelt digitalt arkivsystem. Dette arkivet oppbevares hos den som til enhver tid er forstander i Peder Hjorts Stiftelse. En kopi oppbevares hos Riksantikvaren og en i Rørosmuseets arkiv. Det skrives ut et bilde med de samme opplysningene. Dette bildet skal festes på innpakningskassene eller direkte på gjenstandene.

Pakking.

Mindre og mellomstore gjenstander kan oppbevares i de øverste hyllene i kapellet. Disse gjenstandene pakkes i syrefritt silkepapir og pakkes deretter ned i egnete kasser av kartong eller tre, med lokk. Kassene forsegles med tape. På utsiden av hver kasse, lett synlig, fortrinnsvis på den siden av kassen som vender frem på hyllene, stiftes eller tapes fotografier av de gjenstandene som er i kassen. På fotografiet skrives gjenstandens løpenummer. Ved å pakke på denne måten vil gjenstandene kunne oppbevares på en betryggende måte, samtidig som det ikke vil være nødvendig for nysgjerrige til enhver tid å åpne kassene for å finne ut hva som er inne i kassene. Bildet på utsiden opplyser om hva som er inne i den enkelte kassen, og referansenummeret henviser til ytterligere opplysninger i den digitale inventarprotokollen.

Store gjenstander som ikke skal være en del av den fremtidige utstillingen og som det ikke er plass til i kapellet kan hvis det er plass, enten deponeres i Rørosmuseets arkiv, eller etter avtale med kirkevergen settes på loftet i kirka på egen ryddet, merket plass på kirkeloftet. Siste alternativ er å plassere gjenstandene på loftet i kapellet. De store gjenstandene skal enten pakkes inn forsvarlig som nevnt over, eller dekkes av ubleket bomullsstoff. Bildet av gjenstanden festes på utsiden av stoffet.

Lett synlig på et utvalg av de gjenstandene som settes på hyllene i kapellet, henges det opp en anvisning. Anvisningen skal inneholde opplysninger om hvor inventarprotokollen befinner seg og videre opplysninger om at kassene ikke skal åpnes uten at det er strengt nødvendig.

Kilder.

Arkivalia

- Riksantikvarens antikvariske arkiv. A. 359. Røros. Hjortkapellet.
- Rørosmuseets arkiv.
- Notat, udatert fra forstanderen(?) i Hjorts Stiftelse vedrørende tidlige vedlikehold på kapellet. Perioden 1949-1991. Røros kommune, kulturminneforvalteren.

Litteratur

- Suul, Jon. 2009. Härjedølen Jöns Andersson Ljungberg på arbeid i Trøndelag. I Norsk Kulturminnefond – de første fem årene. s-201-208. ill. Norsk Kulturminnefond, Røros.

Oslo 25.1.2010

Jon Brønne
Malerikonservator/seniorforsker
NIKU